LAKEWOOD DAF YOMI

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ
ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מרלה מקומות רשפי אש
לע"נ מריס שיינדל בת יבלחט"א אפריס שמעון סינגוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

כט: ראוהו בית דין פרק שלישי ראש השנה

ברכת הלחם. דמצה וברכת היין דקידוש מבעיא ליה דוקא מהו כיון דלא הנאותן[ט] הן:

הדרן עלך ראוהו בית דין

אבל לא במדינה. לא בירושלים ולא בגבולים כדפירש בקונטרס והא דקתני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן שתיקן רבן יוחנן בן זכאי וא"ת ומ"ש מלולב שהיה ניטל אפילו בגבולין בזמן שבהמ"ק קיים כדמשמע בלולב (הגזול) [וערבה] (סוכה ד' מג. ושם) שהיו מוליכין לולביהן לבהכ"נ וי"ל דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא[ה] הואיל ואשתרי במקדש לא התמירו במדינה אבל תקיעת שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הבית הקילו טפי בשופר מבלולב שתיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש ב"ד אבל לולב לא אשתרי כדמשמע התם דמוקי לה ההיא דמוליכין לולביהן בזמן בית המקדש ובגבולין משמע דבזמן שאין בית המקדש קיים לא הותר בשום מקום וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהן שבשמים[ו] לא רצו לבטל לגמרי וכיון דתקון בחד ב"ד תקון בכל מקום שיש ב"ד אע"פ שבזמן הבית לא היה אלא במקדש דוקא ועוד י"ל[ז] דבדין הוא דלולב יהיה דוחה בגבולין יותר משופר שבראש השנה לא היה ידוע קביעות החדש אלא בירושלים אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין:

הא לאו מלאכה היא דאיצטריך כו'. קשיא אדרבה אי מלאכה[כ] לא איצטריך קרא דהא מכל מלאכה לא תעשו[ל] נפקא ומשום דלאו מלאכה היא איצטריך קרא ונראה לי דאי לאו מלאכה היא הא פשיטא דליכא למיסרה אבל אי מלאכה היא איצטריך קרא סלקא דעתך אמינא תשתרי משום דכתיב יום תרועה יהיה לכם ואפילו בשבת ולהכי איצטריך קרא למיסרה ויום תרועה מוקי לה בחול:

כל מלאכת עבודה לא תעשו. בי"ט כתיב והוה מצי לאתויי כל מלאכה לא תעשו[ל] דאף ביום שבת לא איתסר אע"ג דלא כתיב ביה עבודה[ו]: **רדיית** הפת. פירש רבינו חננאל רדייה דהכא לאחר אפייה ושרי לכתחילה ורדייה דריש מסכת שבת (דף ג:) דהתירו[מ] לו לרדות קודם שיבא לידי אפייה דאיסור סקילה או לא התירו דמשמע דאסור מדרבנן[נ] ברודה הפת בעוד שהיא עיסה דהוא כעין לש שמרככו כשרודהו בידו ובחנם דחק דהך דהכא נמי לא שריא אלא מדאורייתא כדמוכח בפרק כל כתבי (שבת דף קיז:) גבי מציל פת מן התנור שמציל מזון שלשה סעודות דקאמר כשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן כדמוכח בפ' כסוי הדם (חולין דף פד:) דקאמרינן תקיעת שופר בגבולין תוכיח שספיקה דוחה יו"ט ואין ודאה דוחה שבת ואפילו הכי לא היו אוסרין אי לאו משום דרבה שמא יעבירנו[ס]: **שמא** יטלנו ויעבירנו ארבע אמות. הא דלא נקט שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים פי' בקונט' בסוכה (דף מג.) משום דלא פסיקא דאם הגביהו על מנת להצניעו ונמלך והוציאו פטור[ט] וקשיא דגבי העברת ד' אמות נמי לא מיחייב אלא א"כ הגביהו על מנת להעבירו ד' אמות ונראה דמרשות היחיד לר"ה אית ליה הכירא וליכא למיגזר אבל ברשות הרבים זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ארבע אמות: [ועיין תוספות מגילה ד: ותוס' סוכה מג. ותוספות בילה יח.]

ובינה

ברכת הלחם. של אכילת מצה שמברכין (לפני[ז]) המוציא: וברכת היין. שמברכין לפני קידוש: מהו. על אכילת מצה ומקדש ישראל לא תיבעי לך דחובה נינהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבעיא לן שאין באות אלא לפי שהמברך צריך שיטעום[ג] ואי אפשר ליהנות בלא ברכה אי נמי לא טעים איהו אי אפשר דלא יהיב ליה לחד מינייהו למטעם ובעי ברכה מאי: כיון דחובה היא. אכילת מצה חובה עליו וכן קידוש היום חובה עליו ואי אפשר שלא בהנאה והנאה אי אפשר בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק: **או דלמא.** ברכת ההנאה לאו חובה למצוה אתיא שאף בכל ההניות היא נוהגת: **לא יפרום.** ברכת המוציא כדאמרינן לעיל שאינה חובה עליהם לא יאכלו ולא יברכו:

הדרן עלך ראוהו בית דין

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין. בגמרא מפרש לה: **אבל לא במדינה.** לא בירושלים ולא בגבולין:[ח] **אלא** ביבנה. שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה סנהדרין אבל לא בבית דין של עשרים ושלשה: ועוד זאת היתה ירושלים. בעודה בבנינה יתירה בתקיעת שבת על יבנה: שכל עיר שרואה. את ירושלים: ושומעת ויכולה לבא כו'. מפרש בגמרא מאי תנא דקאמר ועוד: **גמ'** זכרון תרועה. ולא תרועה ממש אלא מקראות של תרועה יאמרו: מלאכה היא. בתמיה: גזירה שמא יטלנו וכו'. ובמקדש לא גזור דאין איסור שבות דרבנן במקדש[ד]: (ב) והיו כל הערים. שסביבות יבנה: מתכנסים. לשם לשמוע תקיעה משלוחי בית דין לפי שהיו רגילין כן בירושלים: **בני בתירה.** גדולי הדור היו: נדון. אם יש לגזור אף במקום בית דין שמא יטלנו: **ואין משיבין לאחר מעשה.** גנאי הוא שנוציא לעז טועים על עצמינו: **בית דין דאקראי.** לתנא קמא תקעינן ותנא דאמרו לו סבר אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין קבוע דומיא דיבנה:

ועם

ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו כיון דחובה הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא ת"ש [א]דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתי[א] אריסיה מדברא הוה[ב] מקדש להו ת"ר [ב]לא יפרום אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהם [ג]אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות ובהלל [ד]ובמגילה אף על פי שיצא מוציא:

הדרן עלך ראוהו בית דין

יום טוב [ה]של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי [ו]שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה [ז]שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד: **גמ'** מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר [א]שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר [ב]יום תרועה יהיה לכם לא[ג] קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן ועוד (א) הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי דתנא[ד] דבי שמואל [ב]כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה [א]תקיעת שופר [ה]ורדיית הפת שהיא[ה] חכמה ואינה מלאכה אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה דאמר רבה [ט]הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה [ג]שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברה"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה: משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי כו': תנו רבנן פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת [והיו כל הערים מתכנסין[ו]] אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לבני בתירה נתקע אמרו לו נדון אמר להם נתקע ואחר כך נדון לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להם כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין לאחר מעשה: אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמרו לו היינו ת"ק איכא בינייהו בי דינא דאקראי: אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמר רב הונא

ועם

יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין. בגמרא מפרש לה: **אבל לא במדינה.** לא בירושלים ולא בגבולין:[ח] **אלא** ביבנה. שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה סנהדרין אבל לא בבית דין של עשרים ושלשה: ועוד זאת היתה ירושלים. בעודה בבנינה יתירה בתקיעת שבת על יבנה: שכל עיר שרואה. את ירושלים: ושומעת ויכולה לבא כו'. מפרש בגמרא מאי תנא דקאמר ועוד: **גמ'** זכרון תרועה. ולא תרועה ממש אלא מקראות של תרועה יאמרו: מלאכה היא. בתמיה: גזירה שמא יטלנו וכו'. ובמקדש לא גזור דאין איסור שבות דרבנן במקדש[ד]: (ב) והיו כל הערים. שסביבות יבנה: מתכנסים. לשם לשמוע תקיעה משלוחי בית דין לפי שהיו רגילין כן בירושלים: **בני בתירה.** גדולי הדור היו: נדון. אם יש לגזור אף במקום בית דין שמא יטלנו: **ואין משיבין לאחר מעשה.** גנאי הוא שנוציא לעז טועים על עצמינו: **בית דין דאקראי.** לתנא קמא תקעינן ותנא דאמרו לו סבר אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין קבוע דומיא דיבנה:

ועם

עין משפט נר מצוה

נז א ב מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה י סמג עשין כת טור ש"ע א"ח סי' קסז סעיף כ וסי' רעג סעיף ד וסימן תפד סעיף א:
נח ג טוש"ע שם סי' קסז סעיף יט:
נט ד טוש"ע שם סי' תרצב סעיף ג:
א ה מיי' פ"ב מהלכות שופר הלכה ו סמג עשין מה טור ש"ע א"ח סימן תקפח סעיף ה:
ב ו ז מיי' שם הלכה ח והלכה ט:
ג ח מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה א:
ד ט מיי' פ"ב מהלכות שופר הלכה ו:

רבינו חננאל

שופר כהנים לוים וישראלים גרים ועבדים משוחררים טומטום ואנדרוגינוס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין טומטום אינו מוציא טומטום כמותו שמא נקיבה היא ואותו הטומטום זכר אנדרוגינוס מוציא מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא מינו ולא שאינו מינו: **אמר מר כהנים לוים וישראלים חייבים** פשיטא ואסיקנא כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ותנן שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות מאן דאיתיה במצוה דיובל איתיה במצוה דראש השנה. והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיובל דתנן כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם אימא במצוה דר"ה לא מיחייבי קמ"ל נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים ושילוח עבדים מיהא איתנהו: **מי שחציו עבד וחציו בן חורין.** אמר רב נחמן אף לעצמו אינו מוציא. תניא נמי הכי כו': **תני אהבה בריה דר' זירא** כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם המוציא לחם מן הארץ וברכת היין בורא פרי הגפן שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא: **ירושלמי** בברכות פרק מי שמתו מוטל לפניו תני כל מצות שאדם פטור אדם מוציא את הרבים י"ח חוץ מברכת המזון והתנינן כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא הרבים ידי חובתו הא מחוייב אע"פ שיצא מוציא. א"ר אילא שאני בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך: **בעי רחבא ברכת הלחם של מצה** שצריך לברך המוציא ועל אכילת מצה. וברכת היין של קדוש היום שצריך לברך ברכת היין וברכת קדוש היום מהו מי אמרינן כיון דחובה היא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא. ופשטי לה מהא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוו אתו אריסיה מדברא הוה מקדש להו שמעינן מינה שאע"פ שיצא מוציא וה"ה לברכת הלחם של מצה: **ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה** לאורחין אא"כ אוכל עמהן אבל פורס לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות בהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא פשוטה היא: **הדרן עלך ראוהו בית דין יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז כו'.** אוקמה רבא דמדאורייתא אפילו בגבולין שרי למתקע ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דהא תנן דבי ר' ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ומפני מה אסורה גזירה שמא יטלנה מי שאינו בקי וילך אצל בקי ללמוד ויעביר השופר ד' אמות לרה"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה: **ת"ר פעם אחת שחל ר"ה להיות בשבת.** אריב"ז לבני בתירה נתקע אמרו ליה נדון אמר להו נתקע ואח"כ נדון. לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להו כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין אחר מעשה: **מתני' אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין.** גם הת"ק כך אמר התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד ופרקינן איכא בינייהו בי דינא דאיקראי כלומר מקום שאין שם חכמים קבועין לב"ד ועכשיו נזדמן לחכמים ב"ד ובאו שם עוברי דרך. ת"ק סבר אין תוקעין ותנא דאמרו לו סבר תוקעין דגרסינן בגמרא דהמוכר פירות לחבירו ולא צימחו (דף צג ע"ב) כל תנא בתרא לטפויי מלתא אתי לפיכך אמרנו כי התנא דאמרו לו דהוא תנא בתרא אית ליה בי דינא דאקראי: **כל מקום שיש בו ב"ד.** אמר רב הונא ועם ב"ד. כלומר זו התקיעה שחל להיות בשבת אינה אלא בפני [ב"ד] בלבד זולתי בירושלים מותיב רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה או שומעת כו'. פירושא לא תני ועוד אלא שיש שם דבר אחר שירושלים יתירה על יבנה זולתי זה לפיכך תני ועוד ואמרי' איזהו אם תאמר שהיו בירושל' תוקעין יחידאין וביבנה לא. והאמר ר' יצחק כי הוה מסיים ש"ץ תקיעתא ביבנה לא הוה שמע איניש קל אוניה מקל תקיעתא דיחידאי פי' שהיו תוקעין יחידאין ביבנה כל מי שלא שמע התקיעות מפי ש"ץ שבא מאחר שסיים היה כל יחיד ויחיד תוקעין יחידי כדי לצאת ידי חובה שלא שמעו התקיעות מפי ש"ץ ואסיקנא כי היו תוקעין בזמן ב"ד ואפי' שלא בפני ב"ד. קשיא לרב הונא ופריק הכי קאמר בירושלים היו תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין וביבנה לא היו תוקעין אלא בפני בית דין:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) שבת קיז: קלא:, **ב)** [פסחים סט. בילה יז:] סוכה מב: מגילה ד:, **ג)** פסחים קה:, **ד)** ביצה יא:, **ה)** עי' סוכה מג., **ו)** שבת קלא:, **ז)** [ועי' תוס' שבת קיז: ד"ה והתנא], **ח)** [ועי' תוס' שבת ג: ד"ה התירו וכו' ועי' בערוך ערך רד ד], **ט)** שבת ה ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' במקדש היכי תקעינן ועוד (הא לאו) תא"מ ונ"ב בפי' רש"י משמע דלא גרסינן להו אלא ה"ג ועוד מלאכה היא פי' בתמיה: **(ב)** רש"י ד"ה גזירה שמא כו' במקדש הס"ד ואח"כ צ"ל ד"ה בני בתירה כו' וד"ה נדון וכו' שמא יטלנו הס"ד ואח"כ מה"ד כבר נשמעה קרן ביבנה שהיו כל הערים שסביבות יבנה מתכנסים לשם כו' בירושלים הס"ד ואח"כ מה"ד ואין משיבין:

תורה אור השלם

א) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ: [ויקרא כג, כד]

ב) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: [במדבר כט, א]

ליקוטי רש"י

מדברא. שדה [קידושין פא:].

הגהות וציונים

א] גירסת הרי"ף **אתו** (וכ"ה בכת"י ובר"ח), וכדמסיים מקדש "להו", וברא"ש גורס כלפנינו, ומסיים מקדש **ליה** (דבש תמר): **ב]** בכת"י **הדר** מקדש: **ג]** כת"י **הא כיצד** כאן ביו"ט וכו': **ד]** כת"י **והא תנא** דבי שמואל, וכצ"ל ע"פ הגהת הב"ח אות א (וכהגהתו כ"ה בכת"י) וע"ע ר"ח: **ה]** כת"י **שהן** חכמה **ואינן** מלאכה: **ו]** ס"א (גליון): **ז]** [צ"ל **לפניה**] (גליון): **ח]** בכת"י נוסף כאן דיבור **בכל מקום שיש בו בית דין. דמשחרב הבית ופסקו ב"ד שבמקדש נעשו כל בתי דינין שוין:** **ט]** נ"א **דלהנאתן** (גליון) ובגנזי יוסף כתב דצ"ל כיון דלא **להנאותן** הן: **י]** תי' זה שייך אקושיא דלעיל (מהרש"א, וכ"ה בתוס' הרא"ש): **כ]** יש להוסיף **היא** (באה"מ): **ל]** [אולי צ"ל **לא תעשה כל מלאכה** שמות כ] (גליון) ובבאה"מ כתב דצ"ל מכל **מלאכת עבודה** לא תעשו: **מ]** צ"ל **דאיבעיא אי התירו** לו לרדות (באה"מ), וכעי"ז בתוס' הרא"ש. ועי' דבש תמר דהיינו לגירסת הר"ח שם בשבת, אבל למאי דגרסי שם רש"י ורי"ף ורא"ש, פשיטא דמותר: **נ]** בתוס' הרא"ש נוסף **היינו** ברודה:

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 70

ועם בית דין מאי ועם ב"ד [א]בפני בית דין לאפוקי שלא בפני בית דין דלא מתיב רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה וכו' מאי ועוד זאת אילימא כדקתני זאת מיבעי ליה אלא דבירושלים תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין וביבנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי מסיים שליחא דציבורא תקיעה ביבנה לא שמע איניש קל אוניה[ו] מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו דבירושלים תוקעין בין בזמן ב"ד ובין שלא בזמן ב"ד וביבנה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא הא בזמן ב"ד מיהא תוקעין ואפילו שלא בפני ב"ד לא דאילו בירושלים תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא בפני בית דין וביבנה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא איכא דמתני להא דרב הונא אהא דכתיב[ב] [א]ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד [ב]שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמר רב הונא ועם בית דין מאי ועם ב"ד [ג]בזמן ב"ד לאפוקי שלא בזמן בית דין דלא מתיב רבא תקיעת [א] ראש השנה ויובל דוחה את השבת בגבולין איש וביתו מאי איש וביתו אילימא איש ואשתו [ד]איתתא מי מיחייבא והא מצות עשה שהזמן גרמא היא [א] [ה]וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אלא לאו איש בביתו ואפילו שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן ב"ד מתיב רב ששת [ב] [ו]שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקידשו בו את החדש ובין בב"ד שלא קידשו בו את החדש וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע [ז]ובר"ה לא היו תוקעין אלא בב"ד שקידשו בו את החדש [ח]ואין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע מאי אין כל יחיד ויחיד חייב לתקוע אילימא דביובל תוקעין יחידין ובראש השנה אין תוקעין יחידין והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי הוה מסיים שליחא דציבורא תקיעתא ביבנה לא שמע איניש קל אוניה מקל תקועיא [דיחידאי] אלא לאו [דאילו] ביובל תוקעין בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד ובר"ה בזמן ב"ד אין שלא בזמן ב"ד לא קתני מיהת ביובל בין בזמן ב"ד בין שלא בזמן ב"ד לא לעולם בזמן בית דין[ג] והכי קתני ביובל בזמן ב"ד תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני ב"ד בר"ה תוקעין בזמן ב"ד ובפני ב"ד איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא א"ר יוסי בן שאול אמר רבי אין תוקעין אלא כל זמן שבית דין יושבין בעי ר' זירא נגערו לעמוד ולא עמדו מהו ב"ד יושבין בעינן [ט]והא איכא או דלמא זמן ב"ד בעינן וליכא תיקו: ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה וכו': רואה פרט ליושבת בנחל שומעת פרט ליושבת בראש ההר קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום ויכולה לבוא פרט למפסיק לה נהרא: **מתני'** [ג] [י]בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש [ד] [כ]ושיהא יום הנף כולו אסור:

גמ' [ה] ומנלן דעבדינן זכר למקדש דאמר קרא [ב] כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: ושיהא יום הנף כולו אסור: מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח עכשיו נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוה עומר האיר מזרח התיר השתא דאיכא עומר עומר מתיר דמיבני אימת אילימא דאיבני בשיתסר הרי האיר מזרח התיר אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן לשתרי דהא תנן [ו] [ל]הרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי[ד] שאין ב"ד מתעצלים בו לא נצרכא דאיבני בחמיסר[ה] סמוך לשקיעת החמה אי נמי דאיבני בליליא (אמר) רב נחמן בר יצחק[ו] רבן יוחנן בן זכאי

בשיטת

רש"י

ועם בית דין. הוא דתקעינן: אלא דאילו בירושלים. תוקעין בשבת יחידים שאינן שלוחי ב"ד והא מילתא חסרה ממתניתין ומיבעי לן לתרוצה הכי: בין בזמן בית דין. עד שם שעות שהיו בית דין יושבין: בין שלא בזמן בית דין. שהלכו לבתיהן: איכא דמתני לה וכו'. מאי ועם בית דין (בפני ב"ד) דקאמר רב הונא בזמן ב"ד דהא ליכא לפרושי הכי ועם ב"ד בפני ב"ד דהא בכל ארצכם כתיב (ויקרא כה): ובר"ה לא היו תוקעין. כשחל להיות בשבת אלא בב"ד הגדול של סנהדרין הגדולה[ז] המקדשין את החדשים ורבי אליעזר[ח] היא: כי מסיים שליחא דציבורא כו'. ואף בי"ט שחל להיות בשבת דלהכי נקט יבנה: אלא לאו דאילו ביובל תוקעין. היחידים בין בזמן בית דין כו': לא לעולם בזמן ב"ד. והכי קאמר ביובל כל יחיד ויחיד תוקע בזמן ב"ד אפי' שלא בפני ב"ד ובר"ה בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא: איתמר נמי. כרב הונא: אין תוקעין. יחידים ביוה"כ ביובל אלא בזמן שב"ד יושבין במקומן והתוקעין תוקעין בכל העיר: נגערו לעמוד. נעקרו ממושבם כדי לעמוד ולילך: מתני' בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה. דכתיב (שם כג) ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים[ט] ובמדינה יום אחד דכתיב (שם) ולקחתם לכם ביום הראשון: ושיהא יום הנף כולו אסור. יום הנפת עומר כולו אסור לאכול מן החדש ומדאורייתא משהאיר מזרח מותר כדאמרינן במנחות (דף סח.) כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה[ט] וכתוב אחד אומר עד הביאכם וגו'[ט] הא כיצד בזמן הבית עומר מתיר ובזמן שאין עומר עצם היום מתיר: גמ' כי אעלה ארוכה לך וגו'. סיפיה דקרא ציון היא דורש אין לה: מאי טעמא. גזר עליה: דאיבני אימת. שיהא לנו לחוש עכשיו לכך: הרי האיר מזרח התיר. דהא לא היה מזבח: אלא דאיבני בחמיסר. שהיה שהות לקצור במוצאי י"ט ולהביאו למחר כמצותו: מחצות היום ולהלן לישתרי. השתא ולא לגזור עליה רבן יוחנן אלא עד חצות היום ואי נמי מהרה יבנה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו מחצות היום ולהלן השתא נמי ניכול שפיר אכלי ואפי' הרחוקים מירושלים שלא ראו הקרבתו יש להם לסמוך דודאי קרב כבר דאמר מר הרחוקין היו מותרין בזמן הבית מחצות היום ולהלן כו': לא צריכא דאיבני סמוך לשקיעת החמה[ט] דחמיסר אי נמי דאיבני בלילה. רבן יוחנן חושש לשמא יבנה (א) לשקיעת החמה או בליל ששה עשר בחצי הלילה או סמוך לבקרו שלא יהא שהות לקצירתו והבהובו באבוב של קלאין וטחינתו והרקדתו והקרבתו[י] עד חצות ואי הוו רגילי למיכל חדש מחצות היום בזמן הזה אתי למיכל נמי ההוא יומא הכי ועבדי איסורא. ואם תאמר היכי משכחת לה דאיבני בחמיסר בי"ט ודאיבני בליליא והא קיימא לן במסכת שבועות (דף טו:) דאין בנין בהמ"ק לא בי"ט ולא בלילה הני מילי בנין בידי אדם אבל בנין העתיד לבא בידי שמים הוא[כ]:

תוספות

וביבנה בפני בית דין אין שלא בפני ב"ד לא. והא דלא שמע איניש קל אוניה מקל תקיעה דיחידאי היינו שהיו באין לתקוע בפני בית דין[ל] שלא שמעו תקיעת בית דין דאותן שילאו אסור להם לחזור ולתקוע דיש איסור שבות בדבר לתקוע בחנם בשבת:

לא לעולם בזמן בית דין. תימה דמכל מקום קשיא ללישנא דרב הונא דלא אמר אלא בפני בית דין והכא קתני איש בביתו וי"ל שיפרש דהא דקתני בגבולין איש בביתו איובל קאי ולא אראש השנה ומיהו אי גריס בגבולין בלא וי"ו ולא גרסינן ובגבולין לא יתכן לומר כן ושמא יפרש דהאי בגבולין איירי בירושלים דוקא ומיהו מבכל ארצכם (ויקרא כה) בכל מקום שבארץ ישראל איירי:

אין תוקעין אלא בזמן שב"ד יושבין. פי' בקונטרס ביובל ונראה שאף בר"ה אתא לאשמועינן דאפי' בפני ב"ד אין תוקעין אלא כל זמן שיושבין:

ונתקלקלו

בשיטת

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ב מהל' שופר הל' ט ופ"י מהל' שמטה ויובל הל' יב:
ו ב מיי' פ"י מהל' שמטה הלכה י:
ז ג מיי' שם הל' יא:
ח ד מיי' פ"ב מהל' שופר הל' א טוש"ע א"ח סי' תקפט סעיף ג:
ט ה מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל' ג טוש"ע א"ח סי' לח סעיף ג וסי' תקפט סעיף ג:
י ו מיי' פ"י מהל' שמיטין הל' יא:
יא ז מיי' שם הל' יב ופ"ב מהל' שופר הלכה ט:
יב ח מיי' פ"י מהל' שמיטין הל' יב:
יג ט מיי' פ"ב מהל' שופר הל' ט:
יד י מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יג וטו סמג עשין מד טוש"ע א"ח סימן תרנח סעיף א:
טו כ מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ב סמג לאוין קמב טוש"ע י"ד סי' רצג סעיף א:
טז ל מיי' שם:

רבינו חננאל

ועוד זאת היתה ירושלי' יתירה על יבנה כו'. איכא דמתני הכי ביוה"כ תעבירו שופר מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע. אמר רב הונא ועם ב"ד בזמן בית דין בלבד. **מותיב רבא תקיעות יובל** ור"ה דוחין את השבת בגבולין איש וביתו ותריצנא בגבולין איש בביתו. ואמרינן איש בביתו דוקא ואפי' שלא בזמן ב"ד ודחינן לא לעולם איש וביתו ובזמן ב"ד. אבל שלא בזמן ב"ד לא. **מותיב רב ששת שוה היובל לר"ה** לתקיע' ולברכות אלא שביובל היו תוקעין בין בב"ד שקידשו את החדש כו' עד אלא לאו הכי קאמר הא קמ"ל דאילו ביובל תוקעין היו בין בזמן ב"ד ובין שלא בזמן ב"ד קשיא לרב הונא. ודחינן לא ה"ק ביובל היו תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד. ובר"ה לא היו תוקעין אלא בפני ב"ד. ולעולם זה וזה בזמן ב"ד: **איתמר משמיה דר' לעולם אין תוקעין אלא בזמן שב"ד יושבין.** בעי ר' זירא נגערו ב"ד לעמוד ונזדמן דבר לעיין בו וחזרו ונתישבו והאריכו בישיבה מאי תוקעין אי לא. ב"ד יושבין בעינן והא איכא. או דילמא זמן ב"ד בעינן וכבר עבר ועלתה בתיקו. ועוד זאת היתה ירושלים כו': **ת"ר רואה פרט ליושבת בנחל.** כלומר הנחל מקום נמוך ואינה נראית מן הכרך. שומעת פרט ליושבת בראש ההר שאע"פ שנראית אינה שומעת. קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום. ויכולה לבא פרט דפסיק ליה נהרא שאע"פ שהיא קרובה אינה יכולה לבוא: **ירושלמי** והוא שיהו כל הדרכים האלו בה. רואה ואינה שומעת כגון ירושלים מלמעלן והעיר מלמטן שומעת ואינה רואה ההר מפסיק. רואה ושומעת וקרובה ואינה יכולה לבוא הנחל מפסיק: [מתני'] **בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב הבית התקין ריב"ז שיהא ניטל הלולב במדינה ז' ימי חג זכר למקדש** שנא' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה: **ושיהא יום הנף כולו אסורין** פי' שיהא יום הנפת העומר והוא יום ט"ז בניסן אסור לאכול מן החדש כדכתיב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגו' ותנן העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש. ובזמן שהיה בהמ"ק קיים היו יוצאין לילי יום ט"ז בניסן והיו קוצרין ומביאין ומקריבין העומר והיו הקרבים מירושלי' מותרין לאכול החדש אחרי הקרבת העומר מיד והרחוקין היו מותרין מחצות היום ולהלן. **שדבר ברור הוא שאין ב"ד מתעצלין** ולא בא חצי היום אלא שודאי נקרב העומר ועכשיו שאין עומר אם יתירו להן החדש כשיאור מזרח חיישינן אם ישארו העם במנהגם ויבנה בית המקדש לילי י"ו בניסן או סמוך לשקיעת החמה יום ט"ו בניסן נתחייבו להקריב ולא יהי' סיפוק לצאת ולקצור בלילה. מפני שלא נבנה אלא בשעה דחוקה. וצריכין לצאת ולקצור ולהביא ביום ט"ז ולהכין ולהניף ולהקריב ושמא לא יספיקו להקריב העומר אלא סמוך לשקיעת החמה. ומאחר שנבנה הבית אסורין כל ישראל לאכול חדש ואינן מותרין בו אלא אחרי הקרבת העומר. לפיכך התקין להן שיהא יום י"ו בניסן כולו

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [קידושין כט. וש"נ], ב) לעיל דף כו: [וש"נ], ג) סוכה מא., ד) שם מנחות סח., ה) [סוכה מא. ע"ש], ו) עירובין לב., ז) עי' שבת י., ח) תו"כ אמור ס"פ טז והובא ברש"י סוכה דף מא., ט) ויקרא כג יד.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא צריכא כו' חושש לשמא יבנה סמוך לשקיעת החמה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' תקיעת יובל דוחה כו'. כצ"ל:

תורה אור השלם

א) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם: [ויקרא כה, ט]

ב) כִּי אַעֲלֶה אֲרֻכָה לָךְ וּמִמַּכּוֹתַיִךְ אֶרְפָּאֵךְ נְאֻם יְיָ כִּי נִדָּחָה קָרְאוּ לָךְ צִיּוֹן הִיא דֹּרֵשׁ אֵין לָהּ: [ירמיה ל, יז]

ליקוטי רש"י

שוה היובל לראש השנה לתקיעה. בפשוטין ואף על גב דתקיעתו ביובל לא לתפלה ולא לזכרון אלא לסימן שילוח עבדים והשמטת מכירת שדות אפילו הכי כדראש השנה בעי למעבדיה דגמרינן לה לגזירה שוה שביעי שביעי בפרק בתרא (לקמן לד.). ולברכות. דבעי למימר תשע ברכות ביום הכפורים של יובל [לעיל כו:]. במקדש שבעה. כדדרשינן בת"כ ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים (ויקרא כג) ולא בגבולין ז' ימים. במדינה. בירושלים שאף הוא כגבולים. ושיהא יום הנף. של עומר דהיינו ט"ז בניסן כולו אסור בחדש ובעוד המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין חדש בו ביום כדכתיב (שם) עד הביאכם וכשחרב הבית מותר מן התורה משהאיר המזרח כדאמר במנחות (סח.) כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה דהיינו האיר המזרח וכתוב אחד אומר עד הביאכם הא כיצד בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם ואסר רבן יוחנן בן זכאי עליהם כל היום כדמפרש טעמא בגמרא [סוכה מא.]. יום ט"ז שבו מניפין את העומר כולו אסור לאכול חדש [מנחות סח.].

[המשך בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] בכת"י באודניה: ב] תיבת "דכתיב" ליתא בכת"י ובבעל המאור: ג] מכאן עד "איתמר" ליתא בכת"י, וכ"מ ברש"י: ד] בכת"י נוסף **שיודעין**, וכ"ה בעירובין ובמנחות: ה] [בפרש"י דהכא ובתוס' סוכה דף מא ע"א ד"ה אי נמי מוכח דלא היה גרסתם "בחמיסר" (גליון): ו] [צ"ל **אמר** רבן] (גליון): ז] כת"י אלא **בב"ד של סנהדרי גדולה** וכו': ח] בס"א **אלעזר**, וכ"ה במשנה שלפנינו, ועי' בילקו"מ על המשנה: ט] כאן צ"ל הפסק הנקודה, ומפרש "דחמיסר" והוא סוף הדיבור (דפו"ר), ומתחיל הדיבור **א"נ דאיבני בלילה** (ועפי"ז מובנת הגהת הגליון לעיל אות ו): י] כת"י **והבאתו** (כלשון הפסוק בפר' אמור): כ] רש"י בסוכה מא סע"א מפרש שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך, ותוס' שבועות טו ע"ב ד"ה אין, הביאו זה מתנחומא, ועי' מכילתא על הפסוק הנ"ל: ל] יש להוסיף **אותן** (באה"מ) וכ"נ גם מתוס' הרא"ש:

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 71

בשיטת ר' יהודה אמרה דאמר א) עד עצם היום הזה עד עצמו א) של יום וקסבר ב) עד ועד בכלל ומי סבר לה כוותיה והא מפליג פליג עליה דתנן ב) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור א"ר יהודה והלא מן התורה הוא אסור [דכתיב עד עצם היום הזה] התם ר' יהודה הוא דקא טעי איהו סבר רבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר ולא היא א מדאורייתא קאמר והא התקין קתני מאי התקין דרש והתקין: **מתני'** ב בראשונה ג) היו מקבלין עדות החדש כל היום פעם אחת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה ג ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו ד) היום קודש ולמחר קודש ה) ד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום: **גמ'** מה קלקול קלקלו הלוים בשיר הכא תרגימו שלא אמרו שירה כל עיקר רבי זירא אמר שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערבים אמר לו רבי זירא לאהבה בריה פוק תני להו ה התקינו שלא יהו מקבלין עדות החדש אלא כדי ו) שיהא שהות ביום להקריב תמידין ומוספין ונסכיהם ולומר שירה שלא בשיבוש אי אמרת בשלמא אמור שירה דחול היינו דאיכא שיבוש אלא אי אמרת לא אמור כלל מאי שיבוש איכא כיון דלא אמור כלל אין לך שיבוש גדול מזה מתיב רב אחא בר הונא תמיד של ראש השנה שחרית קרב כהלכתו ו במוסף מהו אומר ב) הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב ז במנחה מהו אומר ג) קול ה' יחיל מדבר ובזמן שחל ראש השנה להיות בחמישי בשבת שהשירה שלו הרנינו לאלהים עוזנו לא היה אומר בשחרית הרנינו מפני שחוזר וכופל את הפרק ח אלא מהו אומר ד) הסירותי מסבל שכמו ואם באו עדים אחר תמיד של שחר ט) אומר הרנינו אע"פ שחוזר וכופל את הפרק אי אמרת בשלמא כל היכא דמסתפקא אמרינן שירה דחול היינו דקאמר אומרו י) וכופלו אלא אי אמרת לא אמור כלל מאי אומרו י) וכופלו
שאני

רש"י: בשיטת ר' יהודה אמרה. דאמר מן התורה אסור כל היום בזמן הזה דקסבר עד ועד בכלל: א"ר יהודה גרסי'. ולא גרסי' אמר לו ר' יהודה שהרי לא ראהו מימיו אבל תמה בדורו על תקנת רבן יוחנן בן זכאי ואמר מה חידוש חידש ר' יוחנן בן זכאי והלא מן התורה אסור: מדרבנן קאמר. כלומר הוא בא לגזור עליו משום ההוא טעם דלעיל דשמא יבנה: דרש והתקין. דרש להם המקרא והתקין שינהגו איסור לפי שעד עכשיו היה היתר בדבר משקרב העומר שהעומר מתיר: מתני' בראשונה היו מקבלין עדות החדש כו': ה) הלוים בשיר. בגמרא מפרש: נוהגים אותו היום קודש. בר"ה קאי דמספקא לילי עשרים ותשעה נהגו בו קודש שמא יבואו עדים מחר ויקדשוהו ב"ד ונמצא שהלילה הזה ליל י"ט הוא וכן למחר כל היום עד המנחה ואם באו עדים קודם המנחה ב"ד מקדשים את החדש ונודע שיפה נהגו בו קודש ואם מן המנחה ולמעלה באו אע"פ שאין ב"ד מקבלין אותן לקדשו היום ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר אעפ"כ גומרים אותו בקדושה ואסור במלאכה דלמא אתי לזלזולי ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום ויאמרו אשתקד נהגנו בו קודש חנם ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול י): גמ' ה"ג מאי קלקול קלקלו הלוים כו'. ולא גרסינן ת"ר: הכא תרגימו. בבבל: שלא אמרו שירה כל עיקר. בתמיד של בין הערבים לפי שלא ידעו מה שיר יאמרו שמא עוד סוף העדים לבוא היום ושיר של י"ט יש לומר או לא יבואו ונמצא שהוא חול אבל בתמיד של שחר אין ספק כ) שמתוך שברוב השנים אין העדים באין קודם תמיד של שחר וספק יתקדש היום ספק לא יתקדש לא תקנו שיר של י"ט שחרית בר"ה כדתני לקמן תמיד של ר"ה שחרית קרב כהלכתו אבל לתמיד של בין הערבים תקנו שיר של י"ט שכבר באו העדים לפיכך אותה שנה שנשתהו לבא לא ידעו מה יאמרו: פוק תני להו. לבני בבל האומרים לא אמרו שירה כל עיקר שנה להם ברייתא זו שממנה ילמדו שאמרו שיר של חול: קרב כהלכתו. אומרים הלוים על נסכיו שיר של חול כמשפטו היום כמו ששנו שונים במסכת תמיד (פ"ז משנה ד) השיר שהלוים היו אומרים בבית המקדש ביום הראשון כו': (א) הריעו לאלהי יעקב. וכל המזמור והוא שיר של חמישי בשבת בשחרית בחול ואומרין אותו על מוספי ר"ה לפי שהוא יום תרועה: קול ה' יחיל מדבר. כדי להזכיר בר"ה זכות קול שופרות של מתן תורה ל): ואם חל ר"ה בחמישי בשבת. ובאו עדים קודם תמיד של שחר: לא היו אומרים שחרית. שיר של חול דהיינו הרנינו מפני שחוזר וכופלו שניה במוסף: הפרק. המזמור: הסירותי מסבל שכמו. משום דבר"ה יצא יוסף מבית האסורים מ) נ): ואם באו עדים. בחמישי בשבת אחר תמיד של שחר דבשעת שיר של תמיד לא היו יודעין אם יתקדש היום וי"ל הסירותי או שמא חול הוא ושירו הרנינו יאמרו ס) [הרנינו] מספק ויחזרו ויאמרו אותו במוסף ונמצא שכפלוהו: אע"פ שהפרק שלו אומרו וכופלו. אע"פ שהפרשה של מזמור זה תהא אמורה וכפולה היום:
שאני

תוספות: **ונתקלקלו** הלוים בשיר. בתמיד של בין הערבים כדמפרש בגמרא אבל בתמיד של שחר לא תקנו שיר של י"ט כדפירש בקונטרס לפי שברוב השנים אין העדים באין קודם תמיד של שחר וספק יתקדש היום ספק לא יתקדש וא"ת ואמאי לא חשיב קלקול של מוסף שלא הקריבו מוסף של ר"ח שאחר התמיד אין יכולין להקריבו כדדרשינן עליה השלם בפ' תמיד נשחט (פסחים ד' נח: ושם) וכי תימא למעלה ומלין בראשו של מזבח דעליה השלם לא שייך אלא בהקטרה ט) ואין מקטיר עד למחר הניחא למאן דאמר בפ' המזבח מקדש (זבחים דף פז.) אין לינה מועלת בראשו של מזבח אבל למאן דאמר מועלת מאי איכא למימר וכי תימא דהקריבו כבש אחד על תנאי דאם יבואו עדים יהא מוסף ואם לא יבואו עדים יהא תמיד דא"כ כ) במאי קלקלו בתמיד דאי משום דהיו סבורים שלא יבאו עדים ואמרו שיר של חול זהו הקלקול לא היה בתמיד אלא במוסף של ר"ח שאמרו עליו שיר של תמיד של חול ועוד למ"ד שלא אמרו שירה כל עיקר היינו לפי שהיו ממתינין כל שעה ושעה שמא עדיין יבאו עדים ולא היו יודעין מה שיר יאמרו והשתא אם באו עדים ולא היה להם שהות ביום לומר שיר א"כ עדיין נתקלקלו יותר בשאר קרבנות שלא קרבו מיהו אפשר לומר כשלא באו לפיכך לא היה להם קלקול אלא בשיר וי"ל דאחר התמיד יכול להקריב מוסף של ר"ח משום דאתי עשה ס) דרבים ודחי עשה דהשלמה כדאמרינן פרק השולח (גיטין דף לח:) גבי שחרר עבדו והשלימו לעשרה מלוה דרבים שאני וגבי עשה דהשלמה אמרי' נמי בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) שנדחה מקמי עשה דפסח שיש בו כרת ובפ' שלוח הקן (חולין ד' קמא.) נמי אמרי' ל) דעשה דמצורע דוחה עשה דשלוח משום שלום בין איש לאשתו מ) ומיהו יש לתמוה אמאי נתקלקלו בשיר והלא בשעת נסכים היה השיר כדאמרינן בכל דוכתא (ברכות דף לה.) אין אומר נ) שירה אלא על היין ואיתא בפרק שני דערכין (דף יב. ושם) ויכול להמתין מלהביא נסכים עד הלילה או עד למחר כדאיתא בהקומץ זוטא (מנחות דף טו:) דמביא אדם זבחו היום ונסכו מכאן ועד עשרה ימים ובפ"ב דתמורה (דף יד.) מנחתם ונסכיהם אפילו בלילה מנחתם ונסכיהם עד ל) למחר ונראה לי דלכתחלה יש להביא נסכים עם הזבח דאי מביא בלילה אין יכול לומר שירה כדאמרינן בפ' שני דערכין (דף יא.) מה כפרה ביום אף שירה ביום ולמחר נמי אם מביאם מבעיא לן התם (דף יב.) אם טעונין שירה דאיבעיא להו נסכין הבאים בפני עצמן כלומר שהביא קרבן לבור היום ונסכין למחר טעונין שירה או אין טעונין שירה ולא איפשוט והא דאמר ר"מ התם (דף יא.) דשיר מעכב הקרבן היינו בנסכים הבאין עם הזבח שקרבו מ) בשעת שחיטת הזבח דאין קרבן אלא ביום כדאמרינן בפ' שני דתמורה (דף יד.) ואותן טעונין שירה ואפי' אם תמצי לומר דבאין בפני עצמן טעונין שירה מ"מ טוב שיביאם עם הזבח כדי שיאמרו פ) אאכילה ושתיה כדאמר התם בערכין (דף יב.) או דלמא אאכילה ושתיה אמרה פ) אשתיה לחודיה לא אמרה והשתא דמביא אדם זבחו היום ונסכו מכאן עד י' ימים משמע צ) דלכתחלה יכול לעשות כן הני מילי בקרבן יחיד דאין טעון שירה דאין אומרים שירה אלא על קרבן צבור הקבוע להם זמן כדמוכח התם בערכין (דף יא:):
הזי"ו

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ב:
יח ב מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הל' ה:
יט ג ד מיי' שם הל' ו:
כ ה מיי' שם הל' ה:
כא ו ז ח מיי' פ"ו מהל' תמידין הל' ט:

רבינו חננאל

אסור שלא יכשלו כשיבנה הבית פי' דנפיש א) הוה בהמ"ק כל מקום שצריך לומר לא היה בית המקדש מחלף ותאני נפיש הוה כענין דקרי לסומא סגי נהורא. ושאר השמועה פשוט' היא. מיהו הוצרכנו להודיע כי זו המשנה ששנינו משחרב בית המקדש התקין ריב"ז כו'. עד אמר ר' יהודה והלא מן התורה הוא אסור שנאמר עד עצם היום הזה וגו' זו המשנה היא במסכת מנחות פרק ר' ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת מג' סאין כו': **בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום כו'.** ת"ר מה קלקול קלקלו הלוים בשיר ששנינו במשנתנו ונתקלקלו הלוים בשיר הכא תרגימו שלא אמרו שירה כל עיקר. ר' זירא א' שאמרו שירה של חול על תמיד של בין הערבים ולא אמרו קול ה' יחיל מדבר שהיא שירת ר"ה במנחה וא' ר' זירא לאהבה בריה צא אמור להן להללו דתרגימו שלא אמרו שירה כל עיקר. והתניא התקינו שלא יהו מקבלין עדות החדש אלא אם יש שהות ביום כדי להקריב קרבן תמידין ומוספין ונסכיהן וכדי שיאמרו שירה שלא בשיבוש בשלמא לדידי כו' ודחו כיון דלא אמרו כלל אין שיבוש גדול מזה. **ועוד מותבינן עליהן תמיד של ר"ה בשחרית קרב כהלכתו.** כלומר אם חל להיות בשני אומרים בתמיד של שחר גדול ה' ומהולל מאד שהיא שירה של יום שני. וכן בשאר הימים בתמיד של שחר אומרים שירה של אותו היום אבל במוסף אומרים הרנינו לאלהים עוזנו וגו' במנחה אומרים על התמיד של בין הערבים שירה קול ה' יחיל מדבר וגו'. ובזמן שחל ר"ה להיות בחמישי שהשירה שלו הרנינו לאלהים עוזנו אינו אומר כשאר הימים הרנינו מפני שנמצא אומרו וכופלו. אלא אמר על תמיד של שחר הסירותי מסבל שכמו וגו'. ואם באו עדים אחר תמיד של שחר אע"פ שאמרו על תמיד של שחר הרנינו לאלהים עוזנו חוזר ואומר על המוסף הרנינו. עכשיו לדברים שאתם אומרים כל היכא דאיכא חשש שמא יבואו עדים היום אין אומרים שירה של חול כלל. אמאי תני אע"פ שחוזר וכופלו לאו מכלל שאו' שירה של חול ב) לפיכך אומר אותה ואפי' בשחרית אבל זולתי יום חמישי היכא דאיכא חשש שמא יבואו עדים שמא אין אומרים שירה כלל: **תניא ר' יהודה אומר משום ר' עקיבא בראשון מהו אומר לה' הארץ ומלואה וגו'.** דביום ראשון נבראו שמים וארץ על שם שקנה דכתיב קונה שמים וארץ. והקנה שנאמר והארץ נתן לבני אדם. והוא שליט בעולמו שנאמר לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. בשני אומר בעיר אלהינו הר קדשו על שם שחילק מעשיו שנאמר ויהי מבדיל בין מים למים. כך חילק הקב"ה ובחר בירושלים. ונקראת עיר אלהינו ושכינתו בה. בשלישי אומרי' אלהים נצב בעדת אל וגו' על שם שגילה ארץ בחכמתו כדכתיב ותראה היבשה והכינה לעדתו שקיבלו משפטיו כדכת' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. פי' אילולי ישראל שקיבלו בריתי להגות בה יומם ולילה לא שמתי שמים וארץ. רביעי וחמישי וששי פשוטין הן הללו כולן השירות על שם מעשיו של הקב"ה. בשביעי מזמור שיר ליום השבת ליום שעתיד להיות כולו שבת. כלומר אלף שנה שהוא יומו של הקב"ה. ואח"כ תחיית המתים:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [ברכות כו: וש"נ], ב) סוכה מא. [מנחות סח.], ג) ביצה ד:, ד) [עי' תוספ' מנחות ק: ד"ה שני], ה) [ביצה ה.], ו) עירובין לט ריש ע"ב, ז) עי' מכילתא יתרו בחדש פ"ה, ח) לעיל יא., ט) תוס' פסחים נט. ד"ה אין לך, י) ע"ע תוי"ט יומא לג ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קרב כהלכתו כו' ביום הראשון כו' הס"ד ואח"כ מה"ד הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב:

גליון הש"ס

[מכת"י תוס' ד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר וכו' דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה וכו'. ע' מנחות מו ע"ב בתוס' ד"ה צורת הקרבנן וכו']:

תורה אור השלם

א) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: [ויקרא כג, יד]
ב) הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: [תהלים פא, ב]
ג) קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ: [תהלים כט, ח]
ד) הֲסִירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו מִדּוּד תַּעֲבֹרְנָה: [תהלים פא, ז]

ליקוטי רש"י

בשיטת ר' יהודה. אותה שיטה שהיה ר' יהודה שהיה מתלמידי תלמידיו דורש אחריו דרש גם הוא בימיו [סוכה מא.]. **עד עצם וגו' עד עצמו של יום.** כל היום קרוי עצם היום. **וקסבר עד ועד בכלל.** ולא דריש עד ולא עד בכלל להתירו בהאיר מזרח כי ליכא עומר והכי מתוקמא קראי אין עומר עד עצם ועד בכלל יש עומר עד הביאכם. **והא מפליג פליג.** רבי יהודה עליה שמלינו שתמה רבי יהודה בדורו על תקנת ריב"ז למה תלה הדבר בעצמו דמשמע לעשות סייג בא והלא מן התורה הוא אסור [שם:]. **א"ר יהודה.** לתנא דמתני' וכי רבן יוחנן התקין. **והלא מן התורה אסור.** (שנאמר עד עצם ובזמן שאין בית המקדש קיים משתעי קרא כדמוקי בגמ') [בזמן שאין בהמ"ק קיים שנאמ' עד עצם ועד ועד בכלל משתעי קרא] [מנחות סח. שטמ"ק].
[המשך בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] בכת"י **עיצומו**, וכ"ה בסוכה ובמנחות: ב] גי' ר"ח אלא **אם יש** שהות וכו', וכעי"ז בדפוס קראקא: ג] בדפו"י של שחר **חוזר ואומר** הרנינו, ועי' ר"ח ורש"י: ד] בכת"י הוגה **חוזר** (אולם לגירסת רש"י לעיל "אומרו וכופלו" ניחא כלפנינו): ה] בכת"י נוסף **ונתקלקלו** הלוים: ו] בכת"י נוסף **שאפילו יתקדש החודש היום אין לומר בתמיד של שחר שיר של יו"ט**: ז] עיין רש"ש לקמן לא ריש ע"א ברש"י: ח] כת"י ושירו הרנינו ויאמרו, ולפנינו הוא ע"פ מהרש"א שהגיה נוסח הדפו"י "יאמרו מספק יחזרו ויאמרו": ט] בתוס' הרא"ש **א"כ**, ונראה דכצ"ל: י] יש להוסיף **דמ"ד** (הג"ר שמחה מדעסויא): כ] **אומרין** שירה אלא על היין **והכי איתא** נמי בפ"ב דערכין (תוס' הרא"ש, ועיין מהרש"א): ל] בתוס' הרא"ש **אפילו**, וכ"ה בזבחים ח ע"א ובכ"מ בש"ס: מ] צ"ל **שקדשו**, וכ"ה ברש"י תמורה יד סוף ע"א (הג"ר שמחה מדעסויא): נ] בתוס' הרא"ש נוסף **שירה**: ס] צ"ל **אמרינן**, אשתיה לחודיה לא **אמרינן**, כ"ה בערכין וכ"ה בתוס' הרא"ש, (בדפו"ר **אמר**): ע] צ"ל **דמשמע** (באה"מ, וכ"ה בתוס' הרא"ש):

חשק שלמה על ר"ח א) נראה מזה דלפיזה גי' אחרת היה לו לרבינו בסוגיא זו וצ"ע. ב) נראה דחסר כאן וצ"ל ותשני דשאני התם דבירה דיומיה הוא לפיכך וכו'.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 72

ח כשגזרו שלא לתקוע וכו' ולא אנשי ירושלים בלבד וכו'. פרק יו"ט של ר"ה (ר"ה כ"ט:) משנה ועוד זאת היתה ירושלים וכו' (עיין במ"מ) ומייתי בגמ' (דף ל:) אהא מתני' ת"ר רואה פרט ליושבת בנחל שומעת פרט ליושבת בראש ההר וקרובה פרט ליושבת חוץ לתחום והיא יכולה לבא פרט לדמפסיק לה מברא. ורבינו כלל לשון המשנה ולשון הבר"ר בלשונו הטהור וכתב אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים לא שתהיה בראש ההר והיא יכולה לבא בירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהם:

ט ובזמן הזה שחרב ב"ה. משנה שם (דף כ"ט:) משחרב ב"ה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד. ופי' רבינו ב"ד קבוע וסמוך: ואין תוקעין בשבת אלא בב"ד שקידשו וכו'. ברייתא שם (דף ל:): ומ"ש ואין תוקעין אלא בפני ב"ד גדול בלבד וכו'. ברייתא פירשוה כן בגמ' אתמר נמי א"ר חייא בר גמדא אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב אין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין ולפי שהדינין האלו יוצאים כל אחד ממקומו כתבה רבינו כל אחד בפני עצמו ולא כללם יחד. ומ"ש ואין תוקעין אלא בפני ב"ד גדול. פירוש קבוע וסמוך שקדשו החדש:

בזמן

אינה אסורה אלא משום שבות:

ח *כשגזרו שלא לתקוע בשבת לא גזרו אלא במקום שאין בו בית דין. אבל בזמן שהיה בית המקדש קיים והיה בית דין הגדול בירושלים היו הכל תוקעין בירושלים בשבת כל זמן שבית דין יושבין. ולא אנשי ירושלים בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים. והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל. והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים לא שתהיה בראש ההר. והיתה יכולה לבוא בירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהם. אנשי אותה העיר היו תוקעים בשבת כירושלים. אבל בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין:

ט ובזמן הזה שחרב בית המקדש כל מקום שיש בו בית דין קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ ישראל תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקידשו את החדש אבל שאר בתי דינין אין תוקעין בהן אף על פי שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית דין גדול בלבד כל זמן שהן יושבין ואפילו ננערו לעמוד ולא עמדו תוקעין בפניהם. אבל חוץ לבית דין אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית דין מפני שבית דין זריזין הן ולא יבאו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים שבית דין מזהירין את

א טור סי' תקפ"ה סמ"ג עשין מ"ב:

04/07/2018 אחה

השגת הראב"ד

*כשגזרו שלא לתקוע וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ההפוכין שהפך זה המחבר הענינים ולא הביא אותם על סדר הגמרא הם גרמו לו לשנות הדברים ממה שהן והל"ל בכאן אסרו בתחלה לתקוע בעיר אפילו בירושלים אבל במקדש היו תוקעין וכו' אבל משחרב ב"ה וכו' ואע"פ שאין צורך להזכיר כלל. וגם בזה טעה כי בזמן ב"ה לא היו תוקעין אלא במקדש אבל בזמן שחרב תוקעין בכל הסמוך לה עכ"ל:

ושטת ההשגות היא כלשון הראשון הכתוב בהלכות דאדרבה בשהגיעו לחינוך הוא דאפילו בשבת ובלא הגיעו דוקא ביו"ט אבל לא בשבת. וכתב רבינו בשבת דאינה יו"ט של ר"ה לפי שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן שלא יאמרו שתוקעין ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת. וכן נראה מן הירושלמי:

ח כשגזרו שלא וכו'. (שם כ"ט:) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב ב"ה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר ר' אלעזר לא התקין אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד ועוד זאת היתה ירושלים יתרה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד ע"כ במשנה. ופירושה לדעת רבינו כך היא שמה שאמרו אבל לא במדינה אינו ר"ל אלא בגבולין אבל ירושלים עצמה הרי היא בכלל מה שאמרו במקדש היו תוקעין וכן פירש רבינו בפירוש המשניות. וזהו מה שאמרו ועוד זאת היתה ירושלים יתרה דקודם חרבן היה היתרון הזה וה"ק ועוד זאת היתה ירושלים יתירה קודם חרבן שהוא קודם התקנה ליבנה אחר חורבן ואחר תקנה וכן פירשו בתוס' ויש בזה שטה אחרת ומדינה כולל אפילו ירושלים עצמה ולפי שאין זה מעלה ומוריד לנו דמאי דהוה הוה לא אאריך בזה:

ט ובזמן שחרב וכו'. מ"ש רבינו שבעינן ב"ד סמוך בא"י וזהו מומחה כן הוא עיקר ואע"פ שמן ההלכות משמע דה"ה לכל ב"ד קבוע ומובהק אע"פ שאינו סמוך ולכך העידו שהיו תוקעין לפני הרב אלפסי ז"ל בשבת של ר"ה ולא סמכו עליו בדבר זה אפילו תלמידיו אלא דוקא במקום בית דין הסמוך וכן כתב הרמב"ן ז"ל. ומ"ש רבינו ב"ד שקדשו את החדש.

ברייתא שם (דף ל.) היא וכן שאר הדברים מבוארים שם בגמרא. וננערו לעמוד בעיא דלא איפשיטא ולקולא שם לפי שאין זה אלא גזרה של דבריהם:

בזמן

לחם משנה

הראב"ד בהשגות ופי' הרי"ף ז"ל. ויש פירוש אחר בהפך והוא שהוזכר בדברי הרי"ף ואית דאמרי אפכא והוא פירוש התוספות הוזכרה שם בתוספות גרסא אחרת ומצאתיה בגמרא כתיבת יד תנ"ה מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט הא בשבת מעכבין הא אמרת רישא אפילו בשבת אין מעכבין ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך. והרב המגיד נראה שסובר כדברי רבינו דהוא מפרש כאית דאמרי בהרי"ף ז"ל דטפי יש להתיר כשלא הגיע לחינוך מהיכא דהגיע ופשוט הוא שכך דעתו של רבינו ז"ל דאי דעתו להחמיר בלא הגיע לחינוך טפי וכוונתו לומר דהיכא דלא הגיעו אין מעכבין בשבת אבל אין מתעסקין אבל היכא דהגיעו לחינוך יש שם קולא יותר דאפילו להתעסק עמהם בשבת מותר ולזה כתב התינוקות שלא הגיעו לחינוך אין מעכבין אבל הגיעו אפילו מתעסקין בשבת אבל ביו"ט אפילו שלא הגיעו לחינוך מותר להתעסק וז"א ומותר לגדול להתעסק וכו' כלומר דאפילו לא הגיע לחינוך מתעסק עמהם מפני שלא אמרו בברייתא אלא אין מעכבין בשבת כלומר בשבת אין מעכבין אבל ביו"ט אפילו מתעסקין. א"א לפרש כן בדברי רבינו ז"ל דאם כן לא היה לו לומר בין קטן שהגיע לחינוך וכו' דקטן שהגיע לחינוך מאן דכר שמיה פשיטא דאפי' ההתעסקות בשבת מותר בו ובשלמא לפירוש ה"ה הוצרך להזכירו משום דבשבת אין מתעסקין בקטן שהגיע לחינוך ולכך הוצרך לומר דביום טוב מתעסקין אפילו בו אבל למאי דפרישית מאן דכר שמיה בקטן שהגיע לחינוך דעד השתא בקטן שלא הגיע קא עסיק ובקטן שהגיע לא הוצרך לומר דין זה דפשיטא דאפילו בשבת מתעסקין א"ו דמה שפירש ה"ה עיקר. ועוד דבשלמא השתא הזכיר היתר ההתעסקות בשבת כדכתב ה"ה דפסיק לחלוקה בתרתי וקאמר מותר להתעסק בהן כדי שילמדו והיינו אפילו בשבת ואח"כ אמר ביו"ט והוי כאילו אמר וביו"ט והוי חלוקה אחרת דקאמר דביו"ט בכל הקטנים מותרים. אבל אם נפרש בהפך נמצא היתר ההתעסקות בקטן שהגיע לחינוך בא מן הדיוק ואין לו שחר. אלא שקשה למה שפירש ה"ה דלמה כתב דבלא הגיע לחינוך מותר ביו"ט אפילו בשבת מותר נמי להתעסק לזה תירץ הוא ז"ל דלא נקט ביו"ט אלא משום קטן שהגיע לחינוך. וקשה טובא דכמאן גרים רבינו ז"ל בגמרא אי גרים כגירסתנו קשה טובא דלגרסתנו אין מעכבין בשבת בכל הקטנים ורבינו כתב דמעכבין בקטן שהגיע לחינוך שכן כתב התינוקות שלא הגיעו וכו' אין מעכבין משמע הא הגיעו מעכבין וכן כתב ה"ה בדברי רבינו ועוד דמותר להתעסק ביו"ט לא הוזכר לגירסא זאת דלא אמרו אלא אין מעכבין בשבת ואין צ"ל ביו"ט אבל להתעסק ביו"ט לא הוזכר כלל היתר בגמרא. ואי הוא גרים כגירסא שנזכרה בדברי התוספות מ"מ קשה דמאין מצא היתר לקטן שהגיע לחינוך ביו"ט דשם לא אמרו אלא אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט אע"ג שיש לדחות ולומר דמאי דנקט אין מעכבין הוא לומר דבשבת לא מבעיא דאין מתעסקין אלא אפילו עכובא מעכבין מ"מ לא ידענא מנא ליה הא לרבינו דאמאי לא קאמר דברייתא בדיוקא נקט אין מעכבין לומר ביו"ט אבל אין מתעסקין. ונראה לתרץ דודאי דהוא גרס כגירסת התוס' ומ"מ יצא לו לרבינו היתר זה דסובר רבינו דפשטא דמתניתין ביו"ט איירי ובכל גוונא איירי בין בקטן שהגיע ובין בקטן שלא הגיע וכי תירצו בגמרא כאן בקטן וכו' לא תירצו אלא לברייתא משום דכבר שנה ההתעסקות כל שכן חילוקא בתרא אבל מתני' זו אף זו קתני וכיון דמתניתין בסתמא איירי א"כ אפילו בקטן שהגיע מותר ההתעסקות ביו"ט אבל מדברי התוס' דריש ערכין (דף ב:) משמע דתירוצא דקאמר כאן בקטן כו' אמתניתין נמי קאי ומ"מ דעת רבינו כך כמ"ש:

ח כשגזרו שלא לתקוע בשבת וכו'. לפירוש רבינו קשה קצת דמקדש משמע מקדש דוקא ולדידיה הוי אפילו כל ירושלים. אבל לשון המשנה (דף כ"ט:) דועוד זאת היתה ירושלים יתירה לשון היתה הוא מרווח יותר לפירושו דר"ל ירושלים מקודם כשהיתה בבניינה שהיו תוקעין בה היה לה מעלה גדולה ממה שיש ליבנה עתה אחר התקנה וביאר שכל עוד וכו'. ורש"י ז"ל בפירוש המשנה פי' אבל לא במדינה לא בירושלים ולא בגבולין ע"כ. וזה שלא כדברי רבינו ז"ל. וא"כ פירש ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבניינה יתירה בתקיעת שבת על יבנה עד כאן. וזהו כפירוש רבינו ז"ל דלפירוש שאר המפרשים בעודה בבניינה היתה ירושלים ככל המדינות ולכך לדברי רש"י ז"ל שהם סותרים זה לזה צ"ע:

עוד זאת ראיתי ונתון אל לבי על כל הכתוב לעיל על הלכות שופר:

ט ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקדשו את החדש וכו'. אע"ג דרש"י ז"ל כתב בגמרא (ר"ה דף ל.) דהיינו כר' אלעזר דאמר במשנה לא התקין ר"י ב"ז אלא ביבנה בלבד רבינו אינו סובר כן דודאי לא פסק כר' אלעזר דאין ראוי לפסוק כמותו במקום ת"ק ובהדיא כתב בפירוש המשנה דאין הלכה כמותו אלא סובר דת"ק אית ליה דבעינן בית דין שקדשו את החדש וסגי בכל בית דין של שלשה דלקדוש החדש בג' סגי ואם כן תימה על רש"י שכתב סנהדרי גדולה המקדשין את החדש ור' אלעזר היא דסבר דבעינן סנהדרי גדולה ובמה שאמרו בגמרא א"ב בי דינא דאקראי סובר ג"כ דלא כפירוש רש"י ז"ל דלרש"י ז"ל לסברת אמרו לו בעי ב"ד קבוע ולת"ק בבי דינא דאקראי סגי. ורבינו סובר דאדרבא מה שאמר אמרו אחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד משמע לאוסופי כל ב"ד דאקראי וכן פירש הוא ז"ל בפירוש המשנה ולת"ק בעינן ב"ד קבוע והוא פסק כת"ק:

בזמן

מגדל עוז

שהעמיק לשונו מן הירושלמי לאשמועינן מילתא אגב אורחיה שלא באד"ו ר"ה ודברי פי חכם חן. ור"מ ז"ל הלך בדרך רבותיו נותי נפש ועל דרך הבבלי שלא חילק זה החילוק וכבר כתבתי כמה פעמים טעם סמיכתו על הבבלי בהיותו חולק על הירושלמי: ח י כשגזרו שלא לתקוע עד סוף הפרק. פרק י"ט של ר"ה (דף ל"ד): כתב הראב"ד ז"ל ההפוכין שהפך זה המחבר וכו' תוקעין כל הסמוך לה עכ"ל: ואני אומר לו חשש רבינו הראב"ד ז"ל לדעת דעת ר"מ ז"ל ורבותיו לפירוש מקדש ומדינה אשר פי' בפירוש המשנה לא יקראנו מבלבל ולא יחשדנו טועה או שוכח באותה משנה ראשונה דפרק יו"ט של ר"ה וז"ל שם. כבר ביארנו כמה פעמים שהמקדש נקרא כל עיר ירושלים והמדינה נקראת כל שאר עיירות שבגבולין עכ"ל. ובזה יתוקן כמה וכמה קושיות שהקשו רבותינו בעלי התוס' וגדולים ז"ל על משנה זאת לפי פירש"י שפירש המשנה כפשוטה על דרך זה שהבין הראב"ד ז"ל אבל פי' ר"מ ז"ל מדברי הקבלה נאמר וכך כתב הר"ם מקוצי ז"ל:

כמה

בכל אשר תעשה, היום לעשותם, ושכר מצוה נטר עד למחר והדר משכח.

כ״ח ע״א. **והא תניא עתים חלים** כו׳. בטורי אבן אבני מלואים דבאכילת מצה אין קיום מצותו אלא שעה אחת, ובאיזו שעה מן הלילה שאכל כזית פוטרו לגמרי, וכיון שהוא פטור בתחילתה אע״פ שנשתפה באותה הלילה הואיל ונדחה בתחילתה נדחה לגמרי, ויעוין בתוס׳ חגיגה ב׳ ע״א ד״ה תשלומין דראשון כו׳ וכיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני כו׳, וכעין זה ביו״ד סי׳ שמ״א סע׳ ב׳ כיון שבלילה לא היה מחויב להתפלל כו׳.

ע״ב. **אלמא קסבר רבא מצות אין צריכות כוונה** כו׳. עיין מקור חסד לס׳ חסידים סי׳ מ״ו אות ג.

כ״ט ע״ב. **יו״ט של ר״ה שחל להיות בשבת** כו׳. ע׳ תוס׳ סוכה מ״ג ב ד״ה לא איקלע, הטעם למה לא עברו החודש כמו משום ירקא וכדומה.

ת״ר פעם אחת חל ר״ה להיות בשבת, א״ל ריב״ז לבני בתירא נתקע, א״ל נדון, א״ל נתקע ואח״כ נדון, לאחר שתקעו כו׳. נראה דפליגי אי תקיעה היא מלאכה דאורייתא (כרשב״י בירושלמי) או דרבנן, בני בתירא ס״ל דהיא מדאורייתא לכן אמרו נדון והדר נתקע דבדאורייתא מעיינין והדר עבדינן עובדא, אולם ריב״ז ס״ל דהיא מדרבנן ובדרבנן עבדינן עובדא והדר מעיינין (עירובין כ״ז ב) לכן אמר נתקע והדר נדון.

ל׳ ע״א. **כי מסיים שליחא דצבורא תקיעה ביבנה לא שמע אינש קל אודניה מקל תקיעא** כו׳. ע׳ שו״ת מן השמים לר״י ממרויש שהו״ל עם הוספות מכתב יד, בס׳ פ״ה ובהגהותי שם.

ע״ב. **רש״י ד״ה נוהגין אותו היום קודש** כו׳ **דילמא אתי לזלזולי ביה לשנה הבאה.** צ״ע דזהו אליבא דר׳ יהודה דס״ל ב׳ קדושות הן אבל אנן כחכמים מסקינן דקדושה אחת היא והטעם לאשר עבר רוב היום בקדושה.

ל״א ע״א. **רש״י ד״ה הזי״ו לך** כו׳ **עד כאן ששה פסוקים לפרק מכאן ואילך** כו׳. ר״ל עד אחר הפרק השלישי כולם שוים במנין הפסוקים, אבל מכאן ואילך אין מנין שוה, כי לפרק הרביעי המתחיל וירא ה׳ יש שמונה פסוקים, ושונה הימנו הפרק החמישי המתחיל לולא שכולל ט, והששי שמתחיל כי ידין כולל שוב ח.

ל״ג ע״א. **מי רגלים אסור מפני הכבוד.** עמש״כ בס׳ נפש חיה סי׳ קל״ב לטו״ז ס״ק ב.

תוד״ה הא ר״י כו׳ **ומוציא שם שמים לבטלה דאמרינן בפ״ק דתמורה מדכתיב את ה׳ אלהיך תירא** כו׳. במהרש״א כ׳ לא מהאי קרא מייתינן לה כו׳ והאי קרא דרשינן לה וכו׳, ויעוין מהרש״א נדרים ז׳ ע״ב ד״ה השומע אזכרה כו׳ שכ׳ בתמורה מפרש אזהרתיה מאת ה׳ אלהיך תירא גו׳ ויש לפרש דסמיך אסיפא דקרא ובשמו תשבע דר״ל במקום חיוב שבועה אבל בלאו הכי תירא את ה׳ גו׳ מלהזכיר שמו.

ל״ד ע״ב. **תוד״ה לרידיה לא ס״ל** וכו׳ **ומיהו כיון דר׳ אבוהו פליג היה קצת נראה לפסוק כמותו דהוא בתראה** כו׳. כללא דהלכתא כבתראי היא אך מאביי ורבא ואילך, אבל בכל הקודמים להם בזמן הלכתא כקדמאי (וע׳ ברמב״ם הל׳ שבת פי״ד הכ״ב ובכ״מ שם, ובהל׳ טוען ונטען פ״ט ה״ז ובהגהותי שם) אמנם בהגהות הרא״ש מובאה הגירסא רב אשי דהוא בתראה עיי״ש.

אלא בחבר עיר כו׳. עי׳ בטור וש״ע או״ח סי׳ תקצ״ב סע׳ ב, ויעוין בס׳ בני יששכר חודש תשרי מאמר ב אות ל״ה מה שהביא משו״ת קול אליהו והשיב עליו.

יומא

ב׳ ע״א. **ומתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול, רי״א אף אשה אמרת מתקינין לו שמא תמות אשתו.** לא נקטו חדא טעמא בשניהם דמתקינין ממלא מקום שמא ימות כה״ג עצמו, יתכן דפחות חיישינן למיתת גבר כאשר הביאו בתוס׳ כתובות נ״ב א ד״ה רצה כו׳ מירושלמי שהנשים ממהרות למות יותר מן האנשים, וכן הביא בהגהות מיימוניות חלה פ״ה אות ה, וע׳ בפיהמ״ש להרמב״ם נדה פ״ה מ״ו ששני הנקיבה לעונת נדרים פחות משני הזכר להיות חייהן קצרין מחיי האיש ברוב, וכ״כ ר״א אבן עזרא בפ׳ אמור עה״פ כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו׳ טעם שהזכיר אמו קודם אביו כי הזכר חי יותר מהנקיבה ברוב, ויתישב בזה מה שהקשו בתוס׳ יבמות כ״ו רע״ב ד״ה למיתה כו׳ עמש״כ בס׳ נפש חיה סי׳ תקמ״ה סע׳ ה׳, ולקמן י״ג ע״א.

שנאמר וכיפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו. ע׳ יבמות ס״ב ב עה״פ ושמחת אתה וביתך, בסוטה מ״ד א ובנית ביתך, וראה לה״כ שמות א׳ א איש וביתו באו, ובתרגום שם גבר עם אנשי ביתיה עלו, ובפ׳ קרח ט״ז ל״ב ותבלע אותם ואת בתיהם, ובתיובע״ע ויתר אנש בתיהון, וברמב״ן נשא ז׳ ג שש עגלות צב שדייק הלשון לומר עגלות על המילוי שבהן, וראה מש״כ בס׳ שערי זהר סנהדרין ז׳ ע״ב הס מפניו כל הארץ, ובסוטה מ״ד א ובנית ביתך זו אשה כו׳.

ג׳ ע״א. **תוד״ה פז״ר קש״ב** כו׳ **והכי אמר בירושלמי פרק קמא דברכות וטעונה לינה** כו׳. צ״ל פ״ב דבכורים.

בפסקי תוספות אות א. שמיני עצרת עולה למנין שבעה אך אינה דוחה כלל אלא משלים אח״כ שבעה — ואין לזה מובן, וברור שזהו מאמר מוסגר: שמיני עצרת עולה למנין שבעה (אך אינו דוחה כל ל׳, ר״ל אינו דוחה אבלות של כל שלשים), וכזה בתוס׳ סנהדרין כ״ב ב ד״ה ואימא לא לרבו כלל, שצ״ל כל ל׳ עיין מרגליות הים שם אות ו.

ע״ב. **כי אתא ר״ד אמר ר׳ יוחנן מתני חדא [ריב״ל] מתני תרתי** כו׳. ע׳ משנה למלך הל׳ פרה אדומה פ״ב ה״ב שהביא מדהכא ר״ל מהני תרתי כו׳ א״כ היכי שביק ר׳ יוחנן ופסק כר״ל, וראה דקדוקי סופרים כאן אות ס׳.

ד׳ ע״א. **תסתיים דר״י הוא דאמר** כו׳. בירושלמי דמכילתין פ״ד ה״א מפורש להיפוך, ועמש״כ בפתיחה לס׳ שם עולם פרק ו׳.

ע״ב. **ויכסהו הענן** כו׳ **רנ״א לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתיה שבמעיו** כו׳. יעוין במנחת חינוך פ׳ בא מצוה ל׳ שהביא דברי הרמב״ם בהל׳ שבועות פ״ה ה״כ נשבע שלא יאכל כלום שבעה ימים הרי זו שבועת שוא, והכ״מ לא הראה מקורו, אך מי כמוהו חכם בחכמת הטבע בוודאי ידע דאי אפשר שיחיה שבעה ימים בלא אכילה עכ״ל, והנה בספר הרפואות המיוחס להרמב״ם פרקי משה פ׳ כ״ד הביא שגאלינוס כתב כי יקרה לאדם שיעמוד ששה ימים או שבעה ולא יאכל ולא ישתה ויהיו עורקיו יבשים ונשמתו תתנועע כו׳, ולו על כזה סמך הרמב״ם להלכה הן גם בשבעה ימים עדיין לא הוי שבועת שוא, ברור כי תמך יסודו בספר החכמה של רבותינו חכמי התלמוד ע״ה בכאן שאמרו כי בששה ימים כבר נמרקו מעיו ולכן טפי מכך הוי שבועת שוא, וע׳ יבמות ע״א ע״ב שעל מה דאמרו כגון שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור וכבר עברו שבעה ימים ומש״כ בהגהותי למנחת חינוך שבספרי נר למאור סוף סדר ויקרא.

תוד״ה מסייע ליה כו׳ **ושמא משום דהלכה כר״ע מחבירו קאמר מסייע ליה.** צ״ל מחביריו, ר״ל גם כנגד ריה״ג, ר״נ וריב״ח יחד עמש״כ בס׳ נפש חיה סי׳ תצ״ח סע׳ ו.

ה׳ ע״ב. **תוד״ה להביא** כו׳ **ובתוספתא דמס׳ כלים פ״א תניא** כו׳ **א״ל מי חביב** כו׳ בוש אתה לומר שכלבו של כהן גדול יותר חביב ממך כו׳ — זה מיוסד על אמרם בסנהדרין ט״ז א שורו של כה״ג

ח כשגזרו שלא לתקוע וכו' ולא אנשי ירושלים בלבד וכו'. פרק יו"ט של ר"ה (ר"ה כ"ט:) משנה ועוד זאת היתה ירושלים וכו' (עיין במ"מ) ומייתי בגמ' (דף ל:) אהא מתני' ת"ר רואה פרט ליושבת בנחל שומעת פרט ליושבת בראש ההר וקרובה פרט ליושבת חוץ לתחום והיא יכולה לבא פרט לדמפסיק לה מברא. ורבינו כלל לשון המשנה ולשון הבר"ר בלשונו הטהור וכתב אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים לא שתהיה בראש ההר והיא יכולה לבא בירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהם:

אוצר החכמה

ט ובזמן הזה שחרב ב"ה. משנה שם (דף כ"ט:) משחרב ב"ה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד. ופי' רבינו ב"ד קבוע וסמוך: ואין תוקעין בשבת אלא בב"ד שקידשו וכו'. ברייתא שם (דף ל:): ומ"ש ואין תוקעין אלא בפני ב"ד גדול בלבד וכו'. ברייתא פירשוה כן בגמ' אתמר נמי א"ר חייא בר גמדא אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב אין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין ולפי שהדינין האלו יוצאים כל אחד ממקומו כתבה רבינו כל אחד בפני עצמו ולא כללם יחד. ומ"ש ואין תוקעין אלא בפני ב"ד גדול. פירוש קבוע וסמוך שקדשו החדש:

בזמן

אינה אסורה אלא משום שבות:

ח *כשגזרו שלא לתקוע בשבת לא גזרו אלא במקום שאין בו בית דין. אבל בזמן שהיה בית המקדש קיים והיה בית דין הגדול בירושלים היו הכל תוקעין בירושלים בשבת כל זמן שבית דין יושבין. ולא אנשי ירושלים בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים. והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל. והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים לא שתהיה בראש ההר. והיתה יכולה לבוא בירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהם. אנשי אותה העיר היו תוקעים בשבת כירושלים. אבל בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין: **ט** ובזמן הזה שחרב בית המקדש כל מקום שיש בו בית דין קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ ישראל תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקידשו את החדש אבל שאר בתי דינין אין תוקעין בהן אף על פי שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית דין גדול בלבד כל זמן שהן יושבין ואפילו ננערו לעמוד ולא עמדו תוקעין בפניהם. אבל חוץ לבית דין אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית דין מפני שבית דין זריזין הן ולא יבאו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים שבית דין מזהירין את

השגת הראב"ד

*כשגזרו שלא לתקוע וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ההפוכין שהפך זה המחבר הענינים ולא הביא אותם על סדר הגמרא הם גרמו לו לשנות הדברים ממה שהן והל"ל בכאן אסרו בתחלה לתקוע בעיר אפילו בירושלים אבל במקדש היו תוקעין וכו' אבל משחרב ב"ה וכו' ואע"פ שאין צורך להזכיר כלל. וגם בזה טעה כי בזמן ב"ה לא היו תוקעין אלא במקדש אבל בזמן שחרב תוקעין בכל הסמוך לה עכ"ל:

א טור סי' תקפ"ה סמ"ג עשין מ"ב:

04/07/2018 אחה

ושטת ההשגות היא כלשון הראשון הכתוב בהלכות דאדרבה בשהגיעו לחינוך הוא דאפילו בשבת ובלא הגיעו דוקא ביו"ט אבל לא בשבת. וכתב רבינו בשבת דאינה יו"ט של ר"ה לפי שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן שלא יאמרו שתוקעין ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת. וכן נראה מן הירושלמי:

ח כשגזרו שלא וכו'. (שם כ"ט:) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב ב"ה התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר ר' אלעזר לא התקין אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד ועוד זאת היתה ירושלים יתרה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד ע"כ במשנה. ופירושה לדעת רבינו כך היא שמה שאמרו אבל לא במדינה אינו ר"ל אלא בגבולין אבל ירושלים עצמה הרי היא בכלל מה שאמרו במקדש היו תוקעין וכן פירש רבינו בפירוש המשניות. וזהו מה שאמרו ועוד זאת היתה ירושלים יתרה דקודם חרבן היה היתרון הזה וה"ק ועוד זאת היתה ירושלים יתירה קודם חרבן שהוא קודם התקנה ליבנה אחר חורבן ואחר תקנה וכן פירשו בתוס' ויש בזה שטה אחרת ומדינה כולל אפילו ירושלים עצמה ולפי שאין זה מעלה ומוריד לנו דמאי דהוה הוה לא אאריך בזה:

ט ובזמן שחרב וכו'. מ"ש רבינו שבעינן ב"ד סמוך בא"י וזהו מומחה כן הוא עיקר ואע"פ שמן ההלכות משמע דה"ה לכל ב"ד קבוע ומובהק אע"פ שאינו סמוך ולכך העידו שהיו תוקעין לפני הרב אלפסי ז"ל בשבת של ר"ה ולא סמכו עליו בדבר זה אפילו תלמידיו אלא דוקא במקום בית דין הסמוך וכן כתב הרמב"ן ז"ל. ומ"ש רבינו ב"ד שקדשו את החדש. ברייתא שם (דף ל.) היא וכן שאר הדברים מבוארים שם בגמרא. וננערו לעמוד בעיא דלא איפשיטא ולקולא שם לפי שאין זה אלא גזרה של דבריהם:

בזמן

לחם משנה

הראב"ד בהשגות ופי' הרי"ף ז"ל. ויש פירוש אחר בהפך והוא שהוזכר בדברי הרי"ף ואית דאמרי אפכא והוא פירוש התוספות הוזכרה שם בתוספות גרסא אחרת ומצאתיה בגמרא כתיבת יד תנ"ה מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט הא בשבת מעכבין הא אמרת רישא אפילו בשבת אין מעכבין ל"ק כאן בקטן שהגיע לחינוך כאן בקטן שלא הגיע לחינוך. והרב המגיד נראה שסובר כדברי רבינו דהוא מפרש כאית דאמרי בהרי"ף ז"ל דטפי יש להתיר כשלא הגיע לחינוך מהיכא דהגיע ופשוט הוא שכך דעתו של רבינו ז"ל דאי דעתו להחמיר בלא הגיע לחינוך טפי וכוונתו לומר דהיכא דלא הגיעו אין מעכבין בשבת אבל אין מתעסקין אבל היכא דהגיעו לחינוך יש שם קולא יותר דאפילו להתעסק עמהם בשבת מותר ולזה כתב התינוקות שלא הגיעו לחינוך אין מעכבין אבל הגיעו אפילו מתעסקין בשבת אבל ביו"ט אפילו שלא הגיעו לחינוך מותר להתעסק וז"א ומותר לגדול להתעסק וכו' כלומר דאפילו לא הגיע לחינוך מתעסק עמהם מפני שלא אמרו בברייתא אלא אין מעכבין בשבת כלומר בשבת אין מעכבין אבל ביו"ט אפילו מתעסקין. א"א לפרש כן בדברי רבינו ז"ל דאם כן לא היה לו לומר בין קטן שהגיע לחינוך וכו' דקטן שהגיע לחינוך מאן דכר שמיה פשיטא דאפי' ההתעסקות בשבת מותר בו ובשלמא לפירוש ה"ה הוצרך להזכירו משום דבשבת אין מתעסקין בקטן שהגיע לחינוך ולכך הוצרך לומר דביום טוב מתעסקין אפילו בו אבל למאי דפרישית מאן דכר שמיה בקטן שהגיע לחינוך דעד השתא בקטן שלא הגיע קא עסיק ובקטן שהגיע לא הוצרך לומר דין זה דפשיטא דאפילו בשבת מתעסקין א"ו דמה שפירש ה"ה עיקר. ועוד דבשלמא השתא הזכיר היתר ההתעסקות בשבת כדכתב ה"ה דפסיק לחלוקה בתרתי וקאמר מותר להתעסק בהן כדי שילמדו והיינו אפילו בשבת ואח"כ אמר ביו"ט והוי כאילו אמר וביו"ט והוי חלוקה אחרת דקאמר דביו"ט בכל הקטנים מותרים. אבל אם נפרש בהפך נמצא היתר ההתעסקות בקטן שהגיע לחינוך בא מן הדיוק ואין לו שחר. אלא שקשה למה שפירש ה"ה דלמה כתב דבלא הגיע לחינוך מותר ביו"ט אפילו בשבת מותר נמי להתעסק לזה תירץ הוא ז"ל דלא נקט ביו"ט אלא משום קטן שהגיע לחינוך. וקשה טובא דכמאן גרים רבינו ז"ל בגמרא אי גרים כגירסתנו קשה טובא דלגרסתנו אין מעכבין בשבת בכל הקטנים ורבינו כתב דמעכבין בקטן שהגיע לחינוך שכן כתב התינוקות שלא הגיעו וכו' אין מעכבין משמע הא הגיעו מעכבין וכן כתב ה"ה בדברי רבינו ועוד דמותר להתעסק ביו"ט לא הוזכר לגירסא זאת דלא אמרו אלא אין מעכבין בשבת ואין צ"ל ביו"ט אבל להתעסק ביו"ט לא הוזכר כלל היתר בגמרא. ואי הוא גרים כגירסא שנזכרה בדברי התוספות מ"מ קשה דמאין מצא היתר לקטן שהגיע לחינוך ביו"ט דשם לא אמרו אלא אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביו"ט אע"ג שיש לדחות ולומר דמאי דנקט אין מעכבין הוא לומר דבשבת לא מבעיא דאין מתעסקין אלא אפילו עכובא מעכבין מ"מ לא ידענא מנא ליה הא לרבינו דאמאי לא קאמר דברייתא בדיוקא נקט אין מעכבין לומר ביו"ט אבל אין מתעסקין. ונראה לתרץ דודאי דהוא גרס כגירסת התוס' ומ"מ יצא לו לרבינו היתר זה דסובר רבינו דפשטא דמתניתין ביו"ט איירי ובכל גוונא איירי בין בקטן שהגיע ובין בקטן שלא הגיע וכי תירצו בגמרא כאן בקטן וכו' לא תירצו אלא לברייתא משום דכבר שנה ההתעסקות כל שכן חילוקא בתרא אבל מתני' זו אף זו קתני וכיון דמתניתין בסתמא איירי א"כ אפילו בקטן שהגיע מותר ההתעסקות ביו"ט אבל מדברי התוס' דריש ערכין (דף ב:) משמע דתירוצא דקאמר כאן בקטן כו' אמתניתין נמי קאי ומ"מ דעת רבינו כך כמ"ש:

ח כשגזרו שלא לתקוע בשבת וכו'. לפירוש רבינו קשה קצת דמקדש משמע מקדש דוקא ולדידיה הוי אפילו כל ירושלים. אבל לשון המשנה (דף כ"ט:) דועוד זאת היתה ירושלים יתירה לשון היתה הוא מרווח יותר לפירושו דר"ל ירושלים מקודם כשהיתה בבניינה שהיו תוקעין בה היה לה מעלה גדולה ממה שיש ליבנה עתה אחר התקנה וביאר שכל עוד וכו'. ורש"י ז"ל בפירוש המשנה פי' אבל לא במדינה לא בירושלים ולא בגבולין ע"כ. וזה שלא כדברי רבינו ז"ל. וא"כ פירש ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבניינה יתירה בתקיעת שבת על יבנה עד כאן. וזהו כפירוש רבינו ז"ל דלפירוש שאר המפרשים בעודה בבניינה היתה ירושלים ככל המדינות ולכך לדברי רש"י ז"ל שהם סותרים זה לזה צ"ע:

עוד זאת ראיתי ונתון אל לבי על כל הכתוב לעיל על הלכות שופר:

ט ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקדשו את החדש וכו'. אע"ג דרש"י ז"ל כתב בגמרא (ר"ה דף ל.) דהיינו כר' אלעזר דאמר במשנה לא התקין ר"י ב"ז אלא ביבנה בלבד רבינו אינו סובר כן דודאי לא פסק כר' אלעזר דאין ראוי לפסוק כמותו במקום ת"ק ובהדיא כתב בפירוש המשנה דאין הלכה כמותו אלא סובר דת"ק אית ליה דבעינן בית דין שקדשו את החדש וסגי בכל בית דין של שלשה דלקדוש החדש בג' סגי ואם כן תימה על רש"י שכתב סנהדרי גדולה המקדשין את החדש ור' אלעזר היא דסבר דבעינן סנהדרי גדולה ובמה שאמרו בגמרא א"ב בי דינא דאקראי סובר ג"כ דלא כפירוש רש"י ז"ל דלרש"י ז"ל לסברת אמרו לו בעי ב"ד קבוע ולת"ק בבי דינא דאקראי סגי. ורבינו סובר דאדרבא מה שאמר אמרו אחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד משמע לאוסופי כל ב"ד דאקראי וכן פירש הוא ז"ל בפירוש המשנה ולת"ק בעינן ב"ד קבוע והוא פסק כת"ק:

בזמן

מגדל עוז

שהעמיק לשונו מן הירושלמי לאשמועינן מילתא אגב אורחיה שלא באד"ו ר"ה ודברי פי חכם חן. ור"מ ז"ל הלך בדרך רבותיו נוחי נפש ועל דרך הבבלי שלא חילק זה החילוק וכבר כתבתי כמה פעמים טעם סמיכתו על הבבלי בהיותו חולק על הירושלמי: **ח י כשגזרו שלא לתקוע** עד סוף הפרק. פרק י"ט של ר"ה (דף ל"ד): כתב הראב"ד ז"ל ההפוכין שהפך זה המחבר וכו' תוקעין כל הסמוך לה עכ"ל: ואני אומר לו חשש רבינו הראב"ד ז"ל לדעת דעת ר"מ ז"ל ורבותיו לפירוש מקדש ומדינה אשר פי' בפירוש המשנה לא יקראנו מבלבל ולא יתשדנו טועה או שוכח באותה משנה ראשונה דפרק יו"ט של ר"ה וז"ל שם. כבר ביארנו כמה פעמים שהמקדש נקרא כל עיר ירושלים והמדינה נקראת כל שאר עיירות שבגבולין עכ"ל. ובזה יתוקן כמה וכמה קושיות שהקשו רבותינו בעלי התוס' וגדולים ז"ל על משנה זאת לפי פירש"י שפירש המשנה כפשוטה על דרך זה שהבין הראב"ד ז"ל אבל פי' ר"מ ז"ל מדברי הקבלה נאמר וכך כתב הר"ם מקוצי ז"ל:

כמה

[כט: - ל.]

[כט:] **ברכת הלחם של אכילת מצה. שמברכין לפניה המוציא.**
וברכת היין שמברכין לפני קידוש היום: מהו.
ומיהו בברכת מצה עצמה דהיינו על אכילת מצה ובקידוש עצמו לא מיבעיא לן דמוכח ניהו ומפיק אלא בברכת המוציא וברכת היין הוא דמיבעיא לן שאינן באות אלא לפי שהמברך צריך שיטעום ולא טעים מיהו מי אפשר דלא יהיב לחד מינייהו למטעם ובעי ברכה[ח]: מאי כיון דחובה היא. אכילת מצה מוכח עליו ומי אפשר לא אכילת מצה והנאה מי אפשר לא ברכה נמצאת המצוה מצויה בברכת ההנאה ומפיק: או דלמא. ברכת ההנאה לאו מוכח למצוה אמיל שאף בכל ההנאות היא המוציא. כדאמרינן לעיל שאינו מוכח עליהם לא יאכלו ולא יברכו:

[ח.]

[כט:] ברכת הלחם של מצה שהיא המוציא וברכת היין של קידוש היום שהיא בורא פרי הגפן מהו כיון דחובה היא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה היא ופשטינן אע"פ [א]שיצא מוציא דאמר רב אשי כי הוינן בי [א]רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתו אריסיה מדברא הוה מקדש להו[ב] ת"ר [ב]לא יפרום אדם פרוסה לאורחים אלא אם כן אוכל עמהם פירוש שאם אינו אוכל עמהם מוציא שם שמים לבטלה [ג]אבל פורם הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות ובהלל [ד]ובמגילה אע"פ שיצא מוציא:

סליקו להו ראוהו בית דין

מתני' יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. לא בירושלים ולא בגבולין וגמ' מפרש טעמא: התקין רבן יוחנן בן זכאי. כלי שלא משתכח תורת שופר. ומש"ה אתקין בשופר ולא תקון בלולב משום לאפילו כי ליתא בשבת איתא בשאר יומי* אי נמי דמשום דשופר אמי לזכרון [ו]עליך] טפי מלולב:

שיטת ריב"ב

חרץ מברכת הלחם **וברכת היין.** ושאר ברכת פירות שאינן אלא שלא ליהנות מן העולם בלא ברכה ובזו אין כאן ערבות שאין זה חובה על האדם דלא ליתהני ולא לבריך: **שאם לא יצא.** שלא אכל ולא שתה כשיברך לעצמו יוצא חבירו: **ואם יצא.** שכבר אכל ושתה אינו מרצא דברכת הפירות לאו חובה היא דלא ליתהני ולא ליבריך: **בעי רחבה ברכת הלחם וכו'.** כלומר ברכת המצה עצמה שהיא על אכילת מצה וברכת קידוש היום עצמו שהוא אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו וכו' לא תיבעי לך דחובה נינהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבעיא לן שאינן באות אלא לפי שהמברך צריך שיטעום וזה שבירכו בשבילו צריך שיטעום וא"א להנות בלא ברכה מאי כיון דחובה היא: **אכילת מצה** חובה עליו וכן קידוש היום חובה עליו ואי אפשר בלא הנאה וההנאה אי אפשר בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק: **ואע"פ שכבר יצא.** אז דלמא ברכת ההנאה עצמה לאו חובה היא שהרי אף בכל ההנאות שאין בהן שום סדר מצוה היא נוהגת: **לא יפרום.** ברכת המוציא כדאמרינן לעיל שאין הברכה חובה עליהם:

סליק פירקא:

במקדש היו תוקעין. דבמקדש לא גזרינן שמא יעבירנו ארבע אמות ברה"ר דכיון דמדאורייתא מישרא שרי ואין איסור דרבנן נוהג במקדש: **אבל לא במדינה.** לא בירושלים ולא בגבולין: **משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי.** זכר למקדש שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד דב"ד זרזיון הן ולא יניחו להן לעם להעביר השופר ארבע אמות ברה"ר: **לא התקין אלא ביבנה בלבד.** שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה סנהדרי גדולה שם אבל לא בב"ד של עשרים ושלשה: **ואחד כל מקום שיש בו בית דין.** אפילו סנהדרי קטנה:

גמ' מאי טעמא אמר רבה הכל חייבין וכו'. פיסקא משחרב בית המקדש וכו':
גמ' עם בית דין וכו'. אע"פ שהתקין רבן יוחנן לתקוע בכל מקום שיש בו ב"ד לא התקין אלא בפני ב"ד: **איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא וכו'.** כתב הרב דודי ז"ל זה שכתב הרב ז"ל בהלכותיו (הוא) [והא] דאמר רב הונא ועם ב"ד בפני ב"ד לאפוקי שלא בפני ב"ד דלא לא היה לו לכתבה כלל שכשהתקין רבן יוחנן בן זכאי לא התקין אלא במקום שיש בו סנהדרין בין בסנהדרי גדולה כיבנה בין בסנהדרי קטנה ועכשיו אין לנו סנהדרי לא גדולה ולא קטנה ואין שום מקום בישראל שתוקעין בו ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ועוד שהביא על זאת להא דרבי חייא בר גמדא וההיא דרבי חייא בר גמדא לא איתמרא אלא על לישנא בתרא דרב הונא דאיתמרא אהא ביו"כ תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמר רב הונא ועם ב"ד ופרישנא מאי ועם ב"ד בזמן ב"ד שאין לנו לומר בפני ב"ד שהרי ריבה בו הכתוב תקיעות מדכתיב בכל ארצכם אלמא תוקעין אפילו שלא בפני ב"ד ולעולם בזמן ב"ד דהיינו עד שש שעות שב"ד יושבין במקומן כדי שיהא כל אדם ירא מלחלל את השבת בהעברתו ד' אמות ברה"ר והאידנא דלית לן יובלות לא היה צריך הרב לכתוב מכל זה כלום וזה אחד מן המקומות המתמיהים הנמצאים בהלכותיו וכן מ"ש ומתעסקין בהן כדי שילמדו וא"ר אלעזר אפילו בשבת לא היה לכתבה שלא נאמרה דרבי אלעזר אלא ביבנה וכיוצא בה כל זה לשון הרב דודי ז"ל:

סליקו להו ראוהו בית דין

יום טוב של ראש [ה]השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין שם מקדשי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה שם סנהדרי גדולה אבל לא בכל מקום שגלתה שם סנהדרי קטנה מאי טעמא. כמדינה שם מקדשי גדולה אבל לא מקיעת שופר מכמה היא ומינה מלאכה: גזירה שמא יטלנו וכו'. ונמקדש לא גזרינן דלמין איסור דרבנן נוהג במקדש (פסחים סה.) ורבן יוחנן בן זכאי תקן שיהו תוקעין בב"ד משום דהתם נמי ליכא למגזר מידי דאימת ב"ד עליהן: שמא יעבירנו. האי דלא נקט שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר משום דהתם אית ליה הכירא בתפי: **והיינו טעמא דשופר[ח].** ולא"ת מאי שנא הני דגזרינן ומאי שנא מילה דשריא בשבת* (שבת קלב.) ולא גזרינן שמא יעביר תינוק או מזמל ד' אמות ברה"ר. י"ל דהני שאני לפי שהכל טרודין בהם ולא מדכר חד לאתבריה מה שא"כ במילה ואע"ג דגזרינן בהזאת טומאת מת שהל שביעי שלו בערב הפסח שהל להיות בשבת כדאיתא בפסחים פרק אלו דברים (פט.) התם היינו טעמא דהני שאין הכל טרודין בהזאה הרי כולם טרודין בפסחיהם ולא מדכרו ליה*: **אמר רב הונא ועם בית דין. הוא דמקעי:** [ל.] **בפני בית דין.** שב"ד משמרין אותם שלא יבאו לידי חילול: **אלא** כל זמן שבית דין יושבין. דהיינו עד שש שעות שב"ד יושבין דמתני בעינן בפני ב"ד וכזמן ב"ד.

בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים [ו]והיינו טעמיה דלולב [ב]והיינו טעמיה דמגילה: [ג]**משחרב בית המקדש וכו':**
אמר רב הונא [ל.] **ועם בית דין מאי עם בית דין 'בפני ב"ד לאפוקי שלא בפני בית דין דלא איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי[ד] אין [א] תוקעין אלא כל זמן שבית דין יושבין:**

המאור הקטן

[ל.] **הרי"ף ז"ל כתב בהלכותיו הא דאמר רב הונא ועם בית דין מאי ועם בית דין בפני בית דין לאפוקי שלא בפני בית דין דלא ולא היה לו לכתוב זה הכלל שכשהתקין רבן יוחנן בן זכאי לא התקין אלא במקום שיש בו סנהדרין בין בסנהדרי גדולה בין ביבנה בין בסנהדרי קטנה וסהדותיה דרב יצחק בר יוסף דכי מסיים שליחא דציבורא בשבת ובסנהדרי הואי ועכשיו אין לנו סנהדרין לא גדולה ולא קטנה ואין שום מקום בישראל שתוקעין בו ביום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת ועוד שהביא על זאת שמעתיה דרבי חייא בר גמדא וההיא לא איתמרא אלא על לישנא בתרא דרב הונא דאיכא דמתני לה**

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור: הרב אלפסי ז"ל כתב בהלכותיו הא דאמר רב הונא ועם בית דין מאי ועם בית דין בפני בית דין לאפוקי שלא בפני בית דין דלא ולא היה לו לכתוב זה הכלל שכשהתקין רבי יוחנן בן זכאי לא התקין אלא במקום שיש בו סנהדרין:

אמר הכותב: דעתו של רבינו הגדול ז"ל לומר שמתלוקת רבי אלעזר ורבנן בזו דרבי אלעזר סבר לא תיקן רבן יוחנן בן זכאי אלא דומיא דבית המקדש והוא בית הועד שיודעין בקבועה דירחא ושם תוקעין בפני אלשה שקדשו את החדש דקידוש החדש בשלשה ורבנן סברי בכל בית דין קבוע של אלשה נמי תוקעין והא דתניא אלא בבית דין שקדשו בו את החדש רבי אלעזר אומר כן וכן פי' רש"י ז"ל בזו ועל זה סמך רבינו הגדול ז"ל עד שעשה מעשה בדבר כמו שידוע ממנו ומצוי בתשובות תלמידיו שהיו תוקעין בבית דינו בראש השנה שחל להיות בשבת:

ומה שתפס עוד ותמה על רבינו ז"ל מפני שהביא על זאת שמעתיה דרבי חייא בר גמדא והסיח לא איתמרא אלא על לישנא בתרא דרב הונא דתמתי להא ביום הכיפורים וכו' ביום הכפורים תעבירו שופר מלמד שכל יחיד ויחיד חייב ואמר רב הונא ועם בית דין ופרישנא בזמן בית דין עד והאידנא לית לן יובלות לא היה צריך הרב לכתוב מכל זה כלום וזה אחד מן המקומות המתמיהין הנמצאים בהלכות ואני מיני רואה בכאן תמה ולא מקום לטעות שאילו היה רבינו כותב משמועות של יוצל לראש השנה לא היה משמיע הא אע"פ שיצא מוציא. שכל יראל ערבים זה לזה למצות: חוץ מברכת (מ[ה]מצות) הלחם והיין. ושאר ברכות פירות ורימני שאינן אלא שלא ליהנות מן העולם בלא ברכה ובאלו אין ערבות שאין זו חובה על האדם אלא אסור ליהנות בלא ברכה ולא ליהני ולא לבריך: **ברכת הלחם של אכילת מצה.** שמברכין לפניה המוציא: **וברכת היין.** שמברכין לפני קדוש היום: מהו. [ד]שמברכים אכילת מצה ומקדש ישראל לא מצוי לן דחובה היא ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מבעיא לן שאינן באות אלא לפי שהמברך צריך שיטעום ולא אפשר ליהנות בלא ברכה אי נמי לא טעים מיהו אי אפשר דלא יהיב לחד מינייהו למטעם ובעי ברכה: **מאי**[ה] **כיון דחובה היא.** אכילת מצה מוכח עליו וכן קדוש היום מוכח עליו ואי אפשר שלא בהנאה והנאה אי אפשר בלא ברכה נמצאת [ו]מצויה בברכת הנאה ומפיק: **או דילמא.** ברכת הנאה לאו מוכח [ז]למצוה [ח]שאף בכל הנאות היא מוכח: **לא יפרום.** ברכת המוציא כדאמרינן לעיל שאין מוכח עליהם לא יאכלו ולא יברכו:

סליקו להו ראוהו בית דין.

יום טוב במקדש היו תוקעין. בגמרא מפרש: **אבל לא במדינה.** לא בירושלים ולא בגבולין: **אלא ביבנה.** שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה שם סנהדרי גדולה אבל לא בב"ד של כ"ג: **גמ' גזירה שמא יטלנו.** ונמקדש לא גזור דלמין איסור שבת במקדש:

שלטי הגבורים

א מיי' (שופר פ"ג ה"ט) פליג עם רבינו כמ"ש הר"ן (ד"ה ומילה) וטוור כתב (פי' תקפה) ור"ף היה מוקע בבית דינו וסמך לו על הא דתנן משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין בפניהם ורולה לפרש כל ב"ד ואפילו של שלשה ולא נהגו כן שכל המפרשים פירשו ב"ד של כ"ג שהן סנהדרי קטנה ואע"פ שבבת לא זמן תקיעה היא מוחר לומר לקטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשבת כדי להתלמד לתקוע אבל אם הגיע לחינוך אסור לומר לו לתקוע ואם תקע מעצמו פ"ל נמצות בידו: לשון ריא"ז [הא"א אות א] **משחרב** בית המקדש התקינו שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין ובפני ב"ד וזמנן הזה שבטלו בתי דינין ואין לנו סנהדרי גדולה ולא סנהדרי קטנה אין תוקעין בשבת כל עיקר לפי שאין הכל בקיאין בתקיעות ושמא יולילנו אדם אצל תבילו הבקי:

הגהות וציונים מהב"ח ושאר מפרשים

(א) בי רב בהגא ורב פפי (כ"י נ"י): (ב) צ"ל ליה (ב"ח): (ג) בכ"י י-ם ליתא לפיסקא משחרב וכו' עד למתניתין: (ד) תי' אמר רבי ליתא (כ"י נ"י): (ה) ברכה מאי. כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד כיון (ב"ח): (ו) לשון ברכה לא חובה היא משמע דאפי' ברכה זו לאו חובה היא וניחא בברכת המרצ"א שאני אומר המברך בלילי פסחים על אכילת מצה בלבד לא מעל ובריון של קידוש דליכא למימר הכי איכא טעמא אחרינו דמצי לקדש אריפתא אלמא אין ענין חובה פרטית לברכה זו של יין (א"י כ"י): (ז) נוסף בדפו"א: (ח) צ"ל דלולב כו' (ב"ח): (ט) הוקף בדפו"א: (י) צ"ל בהא (ב"ח): (יא) ברכה מאי כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד כיון (ב"ח): (יב) צ"ל המצוה (ב"ח): (יג) צ"ל אתיא (ב"ח):

[ל. - לב.]

ונראה מהרב אלפסי ז"ל שהביא מימרות הללו בהלכות שהוא סובר דלא בעינן ב"ד סמוך ונראה שהזקיקו לומר כן מדאמרינן בגמ' אמרו לו היינו ת"ק איכא ביניייהו בי דינא דאקראי והכי פירושו דת"ק סבר בכל ב"ד של שלשה מוקעין דהיינו בי דינא דאקראי ור' אליעזר סבר דלא תקן רבן יוחנן בן זכאי אלא דומיא דבית המקדש דהיינו בית הועד שיודעין בקביעא דירחא ושם מוקעין בפני שלשה שקדשו את החדש דקדוש החדש בשלשה ואמרו לו סברי דהכי דלא בעינן ב"ד של ע"א כיבנה ב"ד קבוע מיהא בעיא של כ"ג. וקי"ל כת"ק הלכך בב"ד של שלשה נמי מוקעין ולפיכך כתב הריא"ף ז"ל בהלכותיו הא דאמר רב הונא ועם ב"ד ובפני ב"ד. ועל זה היה סומך לעשות מעשה בדבר שהיו מוקעין בבית דינו בר"ה שחל להיות בשבת.

ומיהו משמע דהכי דלא בעינן ב"ד של כ"ג או סמוך ב"ד קבוע מיהא בעינן דהא כתיבא לעיל דתרתי בעינן בפני ב"ד ובזמן ב"ד וכל ב"ד שאינו קבוע אין לו זמן[א]. אבל הר"ם במז"ל כתב בפרק ג' מהלכות שופר (ה"ע) ובזמן הזה שהרב בית המקדש כל מקום שיש בו ב"ד קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ ישראל מוקעין בו בשבת וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל (בסוגיין):

מתני' בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה. כדכתיב (ויקרא כג, מ) **ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים** ח: **ובמקדש היינו לפני השם: ובמדינה יום אחד. דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון: שיהא יום הנף כולו אסור מן המקדש ומדאורייתא** (מ"ה הוא 1) **מהאיר המזרח מותר כדאמרינן במנחות** (סט.) **כתוב אחד אומר** [1]**עד עצם היום הזה וכתוב אחד אומר** [עד המיכאם הא ניכד מזמן הכיא עומר מתיר ומזמן שאין עומר [2]כגון] **מזמן הזה האיר המזרח מתיר** [3]**ותיקן שיהיה אסור כל היום** [4]**ותיקן שיהא אסור** [5]**ולרש זה** [6]**והתקין דמדאורייתא הוא דקסבר כרבי יהודה דאמר עד ועד בכלל דכתיב עד עצם היום הזה)*** [7]**ותיקן שיהא אסור כל היום**] **וקאמר טעמא בגמ' גזירה שמא יבנה וישאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח א"נ דרש זה והתקין דמדאורייתא הוא דקסבר כר' יהודה דאמר עד ועד בכלל דכתיב עד עצם היום הזה כצ"ל [והס"ד] (ב"ח):**

(ט) גי' מהר"ם:

מתני' לולב ניטל במקדש שבעה. כדכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים: **ובמדינה יום אחד.** דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון: **יום הנף כולו.** יום הנפת העומר כולו אסור לאכול מן החדש ובגמ' מפרש טעמא: **וכולל מלכיות.** עם קדושת השם ויהיה חותם המלך הקדוש: **קדושת היום.** אתה בחרתנו ויהיה חותם מקדש ישראל ויום הזכרון ותוקע: **זכרונות.** אתה זוכר ויהיה חותם זוכר הברית ותוקע: **שופרות.** אתה נגלית ויהיה חותם שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים ותוקע: **למה הוא מזכיר.** בגמ' פרכינן למה הוא מזכיר רחמנא אמר אידכר: **וכולל מלכיות.** על כן נקוה לך עם קדושת היום באתה בחרתנו כמו שאנו עושין:

שיטת ריב"ב

מתני' לולב ניטל במקדש שבעה. כדכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים: **ובמדינה יום אחד.** דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון: **יום הנף כולו.** יום הנפת העומר כולו אסור לאכול מן החדש ובגמ' מפרש טעמא: **וכולל מלכיות.** עם קדושת השם ויהיה חותם המלך הקדוש: **קדושת היום.** אתה בחרתנו ויהיה חותם מקדש ישראל ויום הזכרון ותוקע: **זכרונות.** אתה זוכר ויהיה חותם זוכר הברית ותוקע: **שופרות.** אתה נגלית ויהיה חותם שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים ותוקע: **למה הוא מזכיר.** בגמ' פרכינן למה הוא מזכיר רחמנא אמר אידכר: **וכולל מלכיות.** על כן נקוה לך עם קדושת היום באתה בחרתנו כמו שאנו עושין:

הגהות וציונים

מהב"ח ושאר מפרשים

(א) לא בעינן תרתי קבוע וסמוך אלא כל שהוא סמוך האלקים בעינן והא איכא דשפיר קרינן ליה בית דין דאקראי, אבל למאן דלא קפיד אסמוך ומפרש אקראי דלהכי אתאי א"כ מאן משרי להו בית דין אלא קביעותן הוא דמחשבינהו לכך (א"י כ"ר): **(ב)** בזמן **הבית** דאיכא כצ"ל. (שטמ"ק כ"ל): **(ג)** נוסף בדפו"א: **(ד)** דאיבני בניינא בלילה (א"י כ"י): **(ה)** הוקף בדפו"א: **(ו)** גי' מהר"ם: **(ז)** גי' מהר"ם: **(ח)** ותיקן שיהא אסור כל היום **וקאמר טעמא בגמ' גזירה שמא יבנה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח א"נ דרש** זה והתקין דמדאורייתא הוא דקסבר כר' יהודה דאמר עד ועד בכלל דכתיב עד עצם היום הזה כצ"ל [והס"ד] (ב"ח):

(ט) גי' מהר"ם:

א מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה יג והלכה טו סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרנח סעיף ג:

ב מיי' פ"י מהלכות מגילה ומחזורות הלכה ג סמג לאוין קמב טוש"ע יו"ד סימן רלג סעיף ג:

ג *מיי' פ"ג מהלכות שופר הלכה ז סמג עשין מב טוש"ע או"ח סימן תקלב סעיף ג:

מתני' [ר מצוה תקנ] [לב. - לג.]

א בראשונה היה לולב ניטל ח: במקדש שבעה **ב** ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש **ג** ושיהא יום הנף כולו אסור: [לב.] **סדר** ברכות אומר **א** אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהן ואינו תוקע קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים דברי רבי יוחנן בן נורי אמר לו רבי עקיבא אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר **ג** אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל **ב** מלכיות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים: וקיימא לן כרבי עקיבא

[לב.] **סדר** ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת

השם. משמע דלא משגיחין בהו מידי ועכשיו נהגו לומר בברכת אבות זכרנו וגבורות מי כמוך ובקדושת השם וכן וכן וכן ובהודאה וכתוב לחיים וכשיש שלוש בספר חיים. והרב ר' יצחק אבן גיאות ז"ל כתב דאע"ג דאמרינן (ברכות לד.) לא ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות נהגו לומר כן לפי שצרכי רבים הם וכן בתוכה ופוריס שאומרים כן יעשה לנו נסים ופלא וכן בעבודה בכל יום רצה בעמך ישראל ובתפלתם שעה* וכן נהגו דורות ראשונים ע"כ.

והרמב"ן ז"ל (ד"ה הא דתנן) מצא סמך לדבר במסכת סופרים (פי"ט ה"מ) שכתוב בה בלשון הזה וכשם שתמימתן של ראש השנה ושל יוה"כ משונה משאר הימים כך תפלתם משונה ואין אומרים זכרנו בשלש ראשונות ובשלש אחרונות אלא בשני ימים של ר"ה ושל יוה"כ ואף באלו בקושי התירו ואם אל ר"ה להיות בשבת אינו אומר יום תרועה אלא זכרון תרועה לפי שאין תקיעת שופר דוחה את השבת בגבולין משום גזירה ע"כ.

ומ"מ הדבר ברור שאם לא אמר אין מחזירין אותו והבו דלא לוסיף עלה והוא הדין לכתוב זה מפני שראיתי לקצת מרבותינו הצרפתים ז"ל שכתבו שאם לא אמר מחזירין אותו:

למה הוא מזכיר. מפרשין בגמ' דה"ק למה הוא מזכיר עשר לימות משיח דהואיל ואשתנו **מלכיות מזכרונות** ושופרות **לענין תקיעה בדין הוא דלישתנו גמי לפסוק מהם:**

המאור הקטן

אהא ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמר רב הונא ועם בית דין ופרישנא מאי ועם בית דין בזמן בית דין שאין לנו לומר בפני בית דין שהרי ריבה בו הכתוב תקיעות מדכתיב בכל ארצכם אלמא תוקעין אפילו שלא בפני בית דין ולעולם בזמן בית דין דהיינו עד שש שעות שבית דין יושבין במקומם כדי שיהא כל אדם ירא מלחלל את השבת בהעברתו ד' אמות ברשות הרבים והאידנא דלית לן יובלות לא היה צריך הרב לכתוב מכל זה כלום[א] וזה אחד מן המקומות המתמיהים הנמצאים בהלכות [סי' תתקנ] ומתעסקין בהן עד שילמדו ואמר רבי אלעזר אפילו בשבת לא היה לו לכתבה שלא נאמרה דר' אלעזר אלא ביבנה וכיוצא בה:

מלחמת ה'

דתניא ביום הכפורים תעבירו שופר וכו' ושמעתיה דרב הונא דאמר עלה אבל שמעתיה דרב [חייא בר] גמדא נכון ונראה הוא לפרשה אף על ראש השנה שאין תוקעין לעולם אלא כל זמן שבית דין יושבין הא עמדו להם אין תוקעין לא בראש השנה בפניהם ולא ביובל בין בפניהם בין שלא בפניהם ואפילו קא דמתרלינן לא [לעולם בזמן בית דין] והכי קאמי דאילו תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין ובראש השנה בפני בית דין אין שלא בפני בית דין לא לעולם בזמן בית דין בלומר תרוייהו בזמן בית דין ועלה מייתי שמעתא אתמר נמי דאין תוקעין לא ביובל ולא בראש השנה אלא בזמן בית דין וזהו הפי' הנכון.

ולשון ר"ח כך הוא ולעולם זה וזה בזמן בית דין איתמר נמי משמיה דרבי לעולם אין תוקעין אלא כל זמן שבית דין יושבין ואם נאמר שהמימרא הזו על יובל נאמרה בגמרא מכל מקום כבר הוא ידוע ממנהגי הלכותיו במקומות רבים שהוא חופס לעצמו לשון הגמרא להביא אותו על מה שלא נאמר עליו בגמרא ובלבד שיהא מה שהוא מביא בהלכה וכן דבר זה לפי הכונה הזו לא ללמד על מה שהוא נאמר עליו בגמרא יצא אלא ללמד על ראש השנה יצא לומר שאף על פי שכל יחיד ויחיד חייב אין תוקעין אלא בזמן בית דין ללמד משמיעה דברא השנה אין תוקעין אלא בבית דין ובזמן בית דין כלומר כל זמן שיושבין ומפורש בגמרא דבראש השנה בפני בית דין ובזמן בית דין בעינן.

ומה שכתב מתעסקין בהם עד שילמדו וא"ר אלעזר אפילו בשבת כבר דחאה ה"ר אפרים בהגהותיו מן הטענה הזו שהיה במקום שתוקעין בשבת בראש השנה שחל להיות בשבת בינה ומן הירושלמי (ה"ע) למדה ונראין דבריו והנה רבינו הגדול ז"ל לפי דעתו יפה כתבה בהלכות אלא שאנו תמהים על הגאונים ז"ל שכתבוה כולם בחבוריהם ומדבריהם יש ללמוד שהיו סבורין אלא בינה בלבד נאמרה אלא בכל יום ראשון של ראש השנה שחל להיות בשבת בכל מקום לפי שאין בלמוד גזירה דרבה ואין בו אלא איסור שבות לתקיעה עצמה וכיון שהיא למודה מותרת שהם צריכין להתלמד כדי לתקוע למחר ולתנכם במצות ומתעסקין עמהם בשבת זו ומיהו בשבת אחרת אין מתעסקין עמהם וזהו שאמרו (ירושלמי ה"ע) אמר רבי אלעזר מתני' בגדול קטן שהגיע לחנוך ביום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת ותנן מלמדין לתקוע בשבת פי' בגדול קטן שהגיע לחנוך אלא כדברי מקצת המפרשים שהתליפו הדבר:

השגות הראב"ד

(א) כתוב שם: **והאידנא דלית לן יובלות לא היה צריך הרב לכתוב מכל זה**

כלום כו': אמר אברהם: ומימי רבי אלא לא היו יובלות ואעפ"כ הוצרך לומר [אין] תוקעין אלא כל זמן שבית דין יושבין ולא אמר לא היו תוקעין דמשמע שלשעתו היה מורה הלכה וכן בעיא דרבי זירא אין היה שואל על מה אלא היה מימיו ולא מימי אבותיו אלא כיון שאנו מוצאין שביעית בזמן הזה מדרבנן [גיטין לו.] גם יובל בזמן הזה במקום שיש קדוש בית דין מדרבנן ואם יזמין הטורא שיהיה בית בארץ ישראל לקדש וליובלות גם כן נתקע כדי לפרסם איסור יובל בזריעה וקצירה ובהשמטת קרקעות ואין להתמיה עליו מה:

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 184

דחובה הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה. ופשטינן אע"פ שיצא מוציא דאמר רב אשי כי הוינא בי רב פפא הוה מקדש לן כי הוה אתי אריסא מדברא הוה מקדש ליה: תנו רבנן לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא א"כ אוכל עמהם. פירוש שאם אינו אוכל עמהם נמצא שמוציא שם שמים לבטלה. אבל פורס הוא לבניו ובני ביתו [ח] אע"פ שאינו אוכל עמהם כדי לחנכן במצות. בהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא *:

הגה"ה

*כגון הלל ומגילה וי"ח ושמעני ישראל וברוך שאמר. וברכת המצות כגון להניח תפילין ולהתעטף בציצית אע"פ שזה מקיים המצוה חבירו מוציאו אפי' אם אינו עוסק עתה באותה מצוה חוץ מק"ש וברכת המזון ותפלה. ואם בעצמו אינו יודע גם באלו ג' חבירו מוציאו. ובר"ה וביום הכפורים שליח ציבור מוציא את הבקי והוא שיהיה שם מראש התפלה ועד סופה ובשאר ימות השנה שאין שליח ציבור מוציא את הבקי אם התפלל כל התפלה אלא שדילג יעלה ויבא או שאלה שאינה אלא בקשה יוצא בתפלת שליח ציבור אם ישמע ממנו התפלה מראשה ועד סופה בכוונה. מהרי"ח:

הדרן עלך ראוהו ב"ד

פרק רביעי

א יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד:

(גמ') [א] אמר ר"א כשהתקין ריב"ז לא התקין אלא ביבנה אמרו לו אחד יבנה ואחד בכל מקום שיש בו בית דין. [ב] רש"י פי' בית דין של כ"ג. אמרו עליו על רב אלפס ז"ל שהיה תוקע בר"ה שחל להיות בשבת. וכן משמע בהלכותיו שהביא מימרא דרב הונא ועם ב"ד ואין דרכו להביא אלא דבר הנוהג בזמן הזה. והוא היה מפרש כל מקום שיש בו בית דין לאו דוקא סנהדרין [ג] אלא בית דין מופלג וגדול בדורו ולא נהגו תלמידיו אחריו לעשות כן. אבל לא במדינה מאי טעמא. אמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דלולב. והיינו טעמא דמגילה *:

מתני' [דף ל ע"א] בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף כולו אסור *:

הגה"ה

א) רדיית הפת דלאחר אפיה שרי לכתחלה ואינה אסורה אלא בעוד שהיא עיסה כך פר"ח ולא נהירא לפר"י:

ב מתני' [דף לב ע"א] סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהם ואינו תוקע ואומר קדושת היום ותוקע. זכרונות ותוקע. שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים. דברי רבי יוחנן בן נורי. אמר לו ר"ע אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו:

ג מתני' אין פוחתין מעשרה מלכיות ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרות. [ד] רבי יוחנן בן נורי אומר אם אמרו שלש שלש יצא. אין מזכירין מלכיות זכרונות ושופרות של פורענות. מתחיל בתורה ומשלים בנביא רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא: **גמ'** איבעיא להו האי שלש דקאמר ר' יוחנן בן נורי שלש מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים דהוו ליה תשע או דלמא אחת מן התורה ואחת מן הנביאים ואחת מן הכתובים דהוו שלשה מכולן. ופשטיה דאם אמר שלש שלש מכולן יצא כנגד תורה נביאים וכתובים ואמרי לה כנגד כהנים לוים וישראלים. אמר ג) רב נחמן אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי. [דף לב ע"ב] אין מזכירין מלכיות וזכרונות ושופרות של פורענות זכרונות כגון ויזכור כי בשר המה. מלכיות כגון חי אני נאם ה' אלהים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם. ואע"ג דאמר רב נחמן כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן וליפרקינן. ג כיון דבריתחא אמרה אדכורי ריתחא בריש שתא לאו אורח ארעא. שופרות כגון תקעו שופר בגבעה. אבל אם בא להזכיר זכרונות מלכיות ושופרות של פורענות של עובדי כוכבים מזכיר. זכרונות כגון זכור ה' לבני אדום. מלכיות כגון ה' מלך ירגזו עמים. אי נמי ה' מלך עולם ועד וגו'. [ה] שופרות כגון וה' אלהים בשופר יתקע וגו'. וסמיך ליה ה' צבאות יגן עליהם. ואין מזכירין זכרון של יחיד אפי' לטובה. כגון זכרה לי אלהי לטובה. וכגון זכרני ה' ברצון עמך. פקדונות הרי הן כזכרונות כגון וה' פקד את שרה וכגון פקד פקדתי אתכם דברי ר' יוסי רבי יהודה אומר פקדונות אינן כזכרונות. ואע"ג דקיימא לן ר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי [ו] הכא נהוג עלמא כר' יהודה. שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם וגו' שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ראשונה שתים ושנייה שלש דברי ר' יוסי ור' יהודה אומר ראשונה אחת. ושנייה שתים. ד ונ"מ במחלוקת מי שרוצה לגמגם בעשרה מלכיות אבל לענין התוספת שידע לכמה מלכיות יעלו הפסוקים כדי שלא יוסיף על עשרה מלכיות לענין זה לא נחלקו דאין פוחתין מעשרה אבל אם בא להוסיף הרשות בידו ואין לומר כיון שיצא ידי חובתו בעשרה התוספת הוי כמו הפסק באמצע הברכות דהכי איתקין דאם רצה יוסיף והוי הכל בכלל הברכה. ויש שמקשין כיון שמפרש בגמרא כנגד מי הני עשרה פסוקים אלמא דוקא נינהו וכשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן. וכתב ר' אבי"ה ז"ל דאין לחוש לזה דהא שבעה שקורין בשבת וששה ביום הכפורים דמפרש במגילה (כג.) כנגד מה תקנום ואפ"ה תני (שם כא.) אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן הכא נמי לא שנא. ואע"ג דהכא לא תנא אבל מוסיפין עליהן כי התם מ"מ חזינן דאין קפידא בתוספת. אע"פ שמפרש בגמרא כנגד מה נתקן וה"ה נמי הכא. [ז] זכרון שיש עמו תרועה אומרה עם הזכרונות ועם השופרות. דברי ר' יוסי. ר' יהודה אומר אינו אומרה אלא עם הזכרונות בלבד. מלכות שיש עמו תרועה [ח] כגון ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו אומרה עם המלכיות ואומרה עם השופרות. דברי ר' יוסי. ר' יהודה אומר אינו אומרה אלא עם המלכיות. תרועה שאין עמה כלום [ט] כגון יום תרועה יהיה לכם אומרה עם השופרות. דברי ר' יוסי. ור' יהודה אומר

הגה"ה

ב) הזי"ו ל"ך בסימן האזינו זכור ירכיבהו וירא לולי כי ידין כך כתוב בספרים וכן פירש בקונטרס וכן המנהג ובמס' סופרים (פי"ב ה"ח) כתוב וישמן ור"ת כתב וירא לו כדרך שחלוקין כאן כך חלוקין בבית הכנסת ושביעי קורא מסוף שירה עד סוף פרשה. ההיא איתתא דאזמינא לבית דין קמיה דאמימר לנהרדעא אזל אמימר למחוזא ולא אזלא בתריה כתב אמימר פתיחא עלה משום דעבד לוה לאיש מלוה. גר שנתגייר בזמן הזה אין לו להפריש רובע לקינו מפני התקלה. הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ואפי' בתחילה בזמן הזה ויש להסתפק א"כ ה"ה בנטע רבעי ומיהו בה"ג ובשאלתות דרב אחאי פסקו דבמעשר שני ובכרם רבעי יכול לחללו נמי שוה מנה על שוה פרוטה. מהרי"ח:

הגהות הב"ח

ג וליפרקינן אפ"ה כיון כו': ד ונ"מ במחלוקת זו מי כו':

קרבן נתנאל

[ח] **אע"פ שאינו אוכל עמהן כדי לחנכן במצות.** היינו קטנים וה"ה קטנים דעלמא והא דנקט בניו ובני ביתו אורחא דמילתא אבל גדולים אפי' בני ביתו אינו מוציא דאלת"ה אין ראיה מהא דרב פפא דמקדש לאריסיה דהוי כבני ביתו. ב"י ס"ס קס"ז:

הדרן עלך ראוהו ב"ד

פרק ד [א] **ה"ג אמר ר"א לא התקין ריב"ז אלא ביבנה בלבד אמרו לו כו':** [ב] רש"י פי' ב"ד של כ"ג. ובזמן הזה דליכא סנהדרי גדולה או קטנה מש"ה אין תוקעין בשבת: [ג] **אלא ב"ד** מופלג וגדול בדורו. ודקאמר ב"ד של אקראי א"ב. ה"ק ת"ק סבר דווקא ב"ד קבוע ומופלג ואמרו לו ס"ל אפי' ב"ד של שלשה אפי' אינם קבועים ומופלגים בדורם. או בהיפך דתנא דאמרו לו ס"ל דומיא דיבנה ב"ד שהוא קבוע. ולשני הפירושים תקע הרי"ף בשבת שבית דינו היה קבוע והוא היה מופלג גדול בתורה:

[ד] **ה"ג ר"י בן נורי אומר אם אמר שלש שלש מכולן יצא:** [ה] **שופרות כגון וה' אלהים בשופר יתקע.** ולכך אנו אומרים בשופרות להשלים ג' פסוקים של נביאים: [ו] **הכא נהוג עלמא כר' יהודה.** וטעמם דכיון דליכא קראי טובא למעבד אליבא דכ"ע עדיף טפי. ב"י: [ז] **זכרון שיש עמו תרועה כו'.** אנו א"א פסוק זה לא בתרועה ולא בזכרונות. כיון דאיכא קראי טובא למיעבד אליבא דכ"ע: [ח] **כגון ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו כו' ר"י אומר אינו אומרה אלא עם המלכיות.** הכא נמי נהוג עלמא כרבי יהודה והיינו טעמא דבמלכות ליכא בתורה ג' פסוקים דמלכיות זולתו. אבל עם השופרות אין אנו אומרים דהא למה לן בפלוגתא דהא יש קראי טובא של שופרות בתורה זולתו: [ט] **כגון יום תרועה יהיה לכם כו' ור"י אומר אינו אומרה כלל עיקר.** והכא נמי נהוג עלמא כר' יהודה כדי להזכיר ג' פסוקים שופרות של מתן תורה עדיף

קיצור פסקי הרא"ש

פרק ד א משחרב בית המקדש אין לתקוע בי"ט שחל בשבת ולולב [אין] ניטל בו אע"פ שרב אלפס היה תוקע בבית דינו לא נהגו כן. משחרב בית המקדש לולב ניטל במדינה כל שבעה ויום ט"ז מניסן כולו אסור בחדש: **ב** סדר ברכות אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע. עבודה והודאה וברכת כהנים: **ג** אין פוחתין מי' מלכיות י' זכרונות י' שופרות ואם אמר ג' פסוקים ממלכיות א' של תורה וא' של נביאים וא' של כתובים וכן לזכרונות וכן לשופרות יצא ויכול להוסיף כמה שירצה ואין מזכיר פסוקים של פורעניות אבל פסוקים של פורעניות עובדי כוכבים מזכיר ואינו מזכיר פסוקים האמורים בלשון יחיד אפילו לטובה ופקדונות הרי הן כזכרונות מ"מ נהגו דוקא בזכרונות. ד) פסוקי דתרועה חשיבי כשופרות שמע ישראל וגו' אתה הראת וגו' וידעת היום חשיבי מלכות. והלכתא מתחיל בתורה ואח"כ כתובים ואח"כ נביאים ומסיים בתורה ואם סיים בנביאים יצא ובשופרות מסיים וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו':

שדה צופים

דף כט ע"ב **לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהן.** הרא"ש בברכות פ"ז סי' ע"ו, ובפסקים פ"י סי' ע"ו: דף ל ע"ב מ"ט מהרה יבנה בהמ"ק ויאמרו אישתקד מי לא אכלנא בהאיר המזרח. הרא"ש בפסקים פ"י סי' כ"ה: דף לב ע"א **אין פוחתין מעשרה מלכיות.** מי' זכרונות. מי' שופרות. הרא"ש בר"ה פ"ד סי' י"ד:

קובץ מפרשים

א) רדיית הפת כו'. עיין בתוס' בסוגיא [ארץ צבי]: ב) הזי"ו לך כו'. מבואר בסוגיא ובתוס' [ארץ צבי]: ג) לפנינו הגי' רב הונא [גליון]: ד) פסוקי דתרועה חשיבי כשופרות וכו'. נ"ב ט"ס יש בכאן [תפארת למשה]:

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 96

הב"ד, לפי זה אפילו באותן ארבעים שנה קודם החורבן אם כי (ב"ד הגדול) הסנהדרין לא היו בירושלם קיימו מצות התקיעה בירושלם והסמוך לה וכדתני משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד.

ומעתה מכיון שהחכמים הדרו שתתקיים מצות התורה באיזה מקום שהוא — נמצא שמזמן תקנת ריב"ז ואילך לא תקעו עוד בירושלם. וניחא מאד הלשון „ועוד זאת היתה ירושלם יתירה על יבנה כו'" הרי אמרו „שהיתה" ירושלם יתירה, ז"א לא עכשיו מזמן תקנת ריב"ז ובית דינו.

ולבי הי' נוקף קצת מחדושי זה ושמחתי למצוא עיקר ד"ז בטו"א בסוגיין שגם הוא אומר כן שתחילה היתה התקנה לקיים מצות תקיעת השופר בירושלם משום קדושתה וחשיבותה אבל אח"כ כשתקנו לתקוע בפני ב"ד כדי שלא תיבטל מצות שופר לגמרי שוב אין חלוק בין ירושלם למקום אחר (הוא כתב כן אפילו לשיטת רש"י ותוס' וכשאני לעצמי נתקשיתי לקיים חדוש זה גם עפ"י דעת רש"י).

ואחרי שלדעת הרמב"ם בעי' דוקא בפני ב"ד סמוך ואין סמיכה בזמן הזה, אם כי לפי דעתו אפשרית היא אבל במציאות איננה — לכן נתבטלה התקיעה בשבת, בכל מקום שהוא.

ד. התסיסה בשנת תרמ"א:

ואחד מרבני ירושלם החשובים הרב הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל (מחבר ספר „לב עברי", תלמיד הכתב־סופר, וחתן הגאון רבי הלל קלמייער) שאף מכמה שנים לעשות כמעשה הרי"ף ולתקוע בשבת בירושלם. ויהי בשנת תרמ"א הוציא ע"ז קונטרס מיוחד, בו ביאר כל טענותיו ונימוקיו לקיים התקיעה בשבת, ועשה תעמולה גדולה בין רבנים ות"ח עד שנצטרפו אליו כמה רבנים וחכמים בירושלם, והתעתדו לתקיעת השופר בר"ה תרמ"ב שחל להיות בשבת. ובדעתו הי' להכניף כ"ג רבנים שיהיו נוכחים בשעת התקיעה (דוגמת סנהדרי קטנה שיהא נקרא „ב"ד חשוב") וכמעט שהשיג מטרתו. אולם בהגיע ערב ר"ה נשמטו רובם והתחמקו כי פחדו לעשות מעשה כזה נגד רוב רבותינו הפוסקים ונגד מנהג ישראל, ונשארו עמו רק יחידים השמיע קול שופר באופן ובמקום צנוע. ומאז לא בצע שוב את תקיעת השופר בשבת, בראותו שהצבור אינו נוהר אחריו.

ושמעתי מהרב ר' אלי' מרדכי אייזנשטיין (נ"י) [ז"ל] סופר ונאמן מרא דאתרא מו"ר חו"ז הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, שהוא הגרש"ס אמר בשנה ההיא: כי אף אמנם ודאי אינו מורה להלכה לתקוע ומי אשר ישאל את פיו יאמר לו לא לעשות כן, אבל עם זה גם לא יערער ולא ימניע את אלה שילכו (בלי

אוצר החכמה

שאלת פיו) לשמוע התקיעות. ומצטער אני שלא דברתי עא"ז עם מו"ר בהיותו בחיים אבל נאמן עלי העד הזה שכן אמר מו"ר הגרש"ס שגם לא יתנגד.

ובקיץ תרס"ד כשהבאתי את לוח דיני ומנהגי אר"י לשנת תרס"ה אל הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ־תאומים זצ"ל — נאנח אז ואמר: „חבל שר"ה הבא (התרס"ה) חל בשבת ומי יודע אם אזכה עוד לשמוע קול שופר דאורייתא" (הוא הרגיש א"ע חלש ואמנם שחל"ח ג' אד"ר תרס"ה) והוסיף לאמר אלי בזה"ל: „אילו הי' הרב רבי עקיבא יוסף עושה מעשה בר"ה הבא לתקוע בשבת הייתי הולך ועומד אחורי הכותל לשמוע קול שופר" (בפנים לא הי' נכנס שלא יאמרו שעל פיו היתה ההוראה).

ואני מציע להלן הטענות והנימוקים של אותו הגרע"י והתשובות עליהן.

ה. טענות רב ידוע לתקוע בזמן הזה:

הרב הג"ר עקיבא יוסף זצ"ל שצדד לעשות כמעשה רבנו הגדול הרי"ף בשעתו לתקוע שופר בציון — בנה את יסודותיו בקונטרסו המיוחד אשר את תמציתם אני מוסר כאן:

א) הלכה היא דעשה דאורייתא דוחה איסור מד"ס כמבואר בשבת (קכ"ח: קנ"ד) שאם צעב"ח דאורייתא דחי איסור דרבנן לבטל כלי מהיכנו, וכ"ה בפוסקים.

ב) מכ"ש עשה דרבים שאפי' עשה דרבים דרבנן דוחה עשה דאורייתא (ברכות מ"ז ועוד) ואמאי לא תהא המ"ע של התקיעה דוחה כאן הד"ס.

וא"כ ע"כ הא דגזרו הכא בשביל הגזירה דרבה „שמא יעבירנו ד"א ברה"ר" היתה הגזירה על הפרט ולא על הכלל שתעקר לגמרי מצוה דרבים זו ביום ההוא. וכי על כן אנו רואים שהעמידו בגזירתם שתהא התקיעה באיזה מקום שהוא אם בירושלם או במקום בי"ד.

ג) והא דמצינו שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת זהו במקום שאנו יודעים בברור שכך עשו ועקרו (בשביל התועלת של קיום הד"ת) אך אם יש צד לומר שלא עקרו המצוה לגמרי ודאי עלינו לאחוז את אותו הצד ולא לבטל המצוה לגמרי. דהרי כ' הרדב"ז סי' תקנ"ט וקהלת יעקב (אות ח' סי' ק"ל) שלא עקרו היכי שיש ספק, ועלינו לאחוז גם בנ"ד הצד שלא בטלו המצוה גם בזה"ז.

ד) וראי' גם ממ"ש הר"ן לתרץ הקושיא (שהקשו גם בתוס') מ"ש לולב שאחר החורבן לא ניטל כלל בשבת ומ"ש שופר שתקנו, ותי' שאני לולב שיתקיים בשאר יומי ולא נעקרה המצוה, משא"כ בשופר, ולכן תקנו שיתקעו במקום ידוע שלא תעקר המצוה לגמרי, עוד תי' דשופר שהוא להעלות זכרונם של ישראל לאביהם שבשמים לא רצו לבטל לגמרי. ועד"ז בטו"א שם דלהכי תקעו במקדש

או בירושלם משום שלא רצו לבטל לגמרי תקע"ש שהיא להעלות זכרון ישראל ומה"ט תקנו לתקוע משחרב בהמ"ק בכ"מ שיש בו בי"ד. ובשבת קל"א כך אמרו: מתקיע"ש דר"ה ליכא למגמר שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהם שבשמים, הרי שלא אמרו לבטל המצוה לגמרי. וע"ב לא בעי' בי"ד סמוך.

ה) ומכ"ש לפמ"ש השעה"מ שופר פ"ב דכאן שמפורש כתיב יום תרועה אפי' בשבת א"א לעקרו וידוע מ"ש הט"ז (תקפ"ח וביו"ד קי"ז ועוד) שדבר המפורש בתורה להיתר לא אסרו חכמים, אלא שהוא הדבר ששקדו שלא תעקר התקיעה לגמרי.

ו) ובשביל כך בא הרב ההוא לחדש שגם הרמב"ם אינו חולק על הרי"ף וגם הוא מודה שבכל בי"ד מופלג וקבוע (אף לא סמוך) תוקעין. והא דכ' הרמב"ם בי"ד סמוך הלא כנראה יש כמה סתירות בלשון הרמב"ם וע"כ שהרמב"ם מונה כאן כל המשובח ביותר, (וכאמרם ז"ל כלך לך אצל בי"ד יפה), וה"ק בזמן שבהמ"ק הי' קיים היתה התקיעה במקדש במקום הנבחר יותר, ואח"כ במקום שקדשו החדש לפני הבי"ד הגדול, ואם אין „בי"ד מקדש החדש" אין תוקעין אלא בפני בי"ד הסמוך, ואם גם אין בי"ד סמוך תוקעין בפני סתם בי"ד קבוע ומופלג. וזה שסיים הרמב"ם „שאפי' בזה"ז כו' אם לא הי' במקום הראוי לתקוע" שר"ל לפני סתם בי"ד מופלג של זמננו.

ז) עוד העיר דבכלל ברבים לא חששו שמא יבאו לידי איסור כדתני בשבת (קמ"ז.) „אבל עשרה בני אדם מסתפגין אפי' באלונטית אחת" ולא חיישינן שמא ישכחו ויסחטו כדחיישינן ביחיד, דרבים מדכרי אהדדי.

ומוסיף: גם מה שהיו תוקעין בע"ש שחל ביו"ט (שבת קי"ד וחולין כ"ז) מה"ט שבצבור ל"ח משום „שבות", וכ"ז מורה שלא גזרו כאן אלא להפרט ולא להכלל.

ח) ביחוד ב י ר ו ש ל ם יש להוסיף עוד: שקדושת ירושלם שהיא כקדושת המקדש לדעת הרמב"ם ונשארה בחזקתה כימי קדם, דמשחרבה ירושלם תקנו ל ה ו ס י ף שגם ביבנה והדומה לה תוקעין, אבל לא נעקרה התקנה מירושלם, דקדושת ירושלם לא בטלה. והביא דברי הטו"א במ"ש ג"כ שירושלם שאני.

ט) עוד נופך גדול מוסיף שהגזרה היתה בזמן שהי' רשות הרבים דאורייתא, והרמב"ם לשיטתו שיש רה"ר מה"ת גם בזה"ז, לפיכך אמר שבעי' בי"ד סמוך, משא"כ לאינך פוסקים שאין היום רה"ר אין מקום לגזרה שמא יעבירנו, בפרט בירושלם שדלתותי' נעולות ואמרו בערובין (ו') שמפני שדלתותי' נעולות בלילה דינה כבכרמלית של"ש בה הגזרה דרבנן.

י) ליתר שאת הציע אותו הרב (כדי לצאת גם דעת שאר הפוסקים כמו

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 289

רש"י ורז"ה) להכניף כ"ג רבנים המצוים בירושלם, מקומיים ושבאו ממדינות אחרות, והמה יהוו בי"ד גדול של כ"ג.

יא) ולסעד שלא יהא לבם נוקפם הוא מציע עוד: הא מתריעין אפי' בשבת בשביל צרת הרבים (תענית י"ד, ואו"ח תקע"ו) הגם דמפורש אמרו אבל לא תוקעין וכדפריך בגמ' "ובשופרות בשבת מי שרי" אבל כבר הקשו ע"ז לפמ"ש הר"ן דלא גזרו שמא יעבירנו אלא כשהי' החשש שלא ידעו בקביעא דירחא, ולכן לא גזרו במילה של"ש שם החשש הזה, א"כ בזה"ז לא שייך החשש וכמ"ש מהר"ם שיק סי' רצ"ב. והיות שלתקוע בחצוצרה הוא מה"ת כדכתיב והרעותם בחצוצרות ונושעתם יש לכוון בהתקיעה גם משום מצוה זו.

ובכלל בונה דיק על דברי הר"ן אלה שבזה"ז שבקיאין בקביעא דירחא ליכא הגזרה.

יב) ובפרט לפמ"ש הסמ"ג ה' שופר שהחשש שמא יעבירנו ד"א הוא רק לאחר שיצאו בשופר אבל קודם שיצאו בו לא גזרי' — יש עצה עוד לדעתו, לתקוע בשופר המונח תחת רשות ב"ד ואין שולטין בו אחר התקיעות.

יג) ומחזק עוד את לבות כל הרבנים וקהל שומעי התקיעות: שבכל אופן אפי' להשיטה שהתוקע עובר על הגזרה דרבנן הרי רק התוקע הוא העובר וכל השומעים מקיימים את המצוה דאורייתא מבלי שעברו העברה, ואם אמרי' שכדי לקיים מצוה דרבים עוברים גם על עשה כדמצינו בר"א ששחרר עבדו כדי לקיים מצוה דרבים אף שהיא מצוה דרבנן (ברכות מ"ז וע"ש תוס') קו"ח לעבור על דרבנן כדי לקיים מצוה דרבים של תורה. וידוע מה שאמרו בערובין (ל"ב) ניחא לי' לחבר למעבד איסור קלילא ולא למעבד ע"ה איסור רבה, ומסקנת תוס' (שם בשבת ד') היכי דלא פשע אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך.

ו. התשובות לטענות אותו הרב:

א) תשובה כללית אחת ישנה לעיקרי טענותיו מה שידוע לרבים (ומה שגם אותו הרב מזכירה דרך אגב במרוצת דבריו): שבכלל א"א לדמות גזירות חכמים זל"ז, ואין בכתנו מגזרה אחת לדון דין אחר במקום אחר, כדתני במס' ידים פ"ג מ"ב "אין דנין דברי סופרים מדברי סופרים" לומר למשל כשם שמצינו בכתבי הקדש ששני עושה שני ה"נ בשארי טומאות כן, דמאי דתקנו תקנו ומה דלא תקנו לא תקנו, וכ"כ הה"מ (שבת פ"ו ט') בעניני השבותים: ודע שאין מדמין דבר לדבר בעניני השבותים ואין לך בכח להתיר אלא מה שהתירו חכמים דהרי לגבי מילה לא התירו שבות גמור ולגבי לוקח בית באר"י התירו עכ"ל.

ואה"נ אילו לא גזרו חכמים כאן שמא יעבירנו ד"א לא היינו אנחנו דנים בעצמנו לאסור את התקיעה בשביל כך. ואין לנו להביא ממרחק לחמנו ו נ ד ו ן

מתקיעת שופר גופי׳, שהרי התקיעה עצמה אסורה מדרבנן בכל שאר שבתות והרי זה ככל שבות, וכדאז״ל יצאה תקיע״ש ורדית הפת כו׳, ובאר הרא״ם בהוספתיו לסמ״ג בה׳ שופר שאף שג״ז ככל שאר השבותים וגם כמו לא מספקין ולא מטפחין שמא יתקן כלי שיר — מ״מ שפיר אמר רבא בסוגין „מדאורייתא משרי שרי ורבנן הוא דגזרי כדרבה כו׳״ שמשמע שאלולי הגזרה שמא יעבירנו הוי שרי אפי׳ מדרבנן, דה״ק כיון דמדאורייתא שרי בכל השבתות ואין זו אלא שבות — הי׳ צריך להיות מותר לגמרי בשבת דר״ה דהמ״ע תדחי את השבות, אלא שגזרה גזרו שמא יעבירנו כו׳ עכתו״ד. הרי מפרש אמרו שאעפ״י שדאורייתא דוחה ד״ס הכא גזרו, משום שהכל חייבין בתקיע״ש ואין הכל בקיאין כו׳, (ולא ימלט שאחד בעולם לא יבא לידי חילול שבת עי״ז).

ואדרבה מתקשה הרא״ם: הלא גם בלא גזרה דרבה ג״כ לא הי׳ לנו לתקוע דהא דאין שבות מבטל עשה זוהי כשמבטלה בידים, אבל היכא שמבטלת בשוא״ת יכולנו לדון גם מעצמנו גם בלא גזרה דרבה, ומתרץ שכגון דא אמרו רק כשעובר על ד״ס לא בעידנא דקא מקיים העשה אבל אם בעידנא דקא מקיים העשה עובר על השבות בכה״ג ל״א שבות דוחה עשה כי על כן היו צריכין לגזרה, הרי ג״ז אומרת שהגזרה באה לבטל כאן העשה בשוא״ת (כדאמרו ביבמות פ״ט:) גם כשאין בכחנו לדון ממק״א.

ובזה עורערו היסודות של טענותיו, ומ״מ ננתח גם עיקרי דבריו לפרטיהם, ולהשיב עליהם בקצור אמרים בעזה״י:

ב) ראשונה העיר דהא אם צעב״ח דאורייתא דוחה איסור מד״ס לבטל כלי מהיכנו. ואין זו תברא כאשר כתב בזה לנכון ס׳ „עפרא דארעא״ שעל ס׳ „ארעא דרבנן״ (מערכת א׳ סי׳ ט׳) שצעב״ח אין זה רק בטול מצוה אלא איסור, ואין דומה איסור לביטול מצוה, וגם הר״ז דומה לקום ועשה לא לשוא״ת עי״ש. ויש להביא דוגמת ראי׳ גם מסוגיא דשבת (קי״ד:) „אין דוחין שבות להתיר״, אבל דוחין שבות כדי לאסור המלאכה.

ג) והא דהביא שמ״ע דרבים אפי׳ עשה דרבנן כמו של תפלה דוחה עשה דאורייתא „לעולם בהם תעבודו״ — כבר דברו בזה רבותינו הראשונים ז״ל, והר״ן בגטין (שם ל״ח:) אומר לפיכך שעשה זו „דלעולם בהם תעבודו״ אינה אלא אסמכתא דרבנן ולא עשה גמורה, והרשב״א ואחרונים עוד אמרו בזה תירוצים שונים או שמיירי בעבד שרבו פקע שעבודו ומעוכב רק גט שחרור (וע״ש תוס׳ גטין ל״ח ד״ה כל) או שבאופן שרבו מקבל תמורת השחרור טובה אחרת אינו עובר והוי כמו מכירה.

ד) ומה שטוען דהא דאמרו יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה״ת דוקא כשאנו יודעין בברור לא כשיש צד ספק כמ״ש הרדב״ז וקהלת יעקב — הנה שם

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 291

נאמרו הדברים במכוון אחר, גם במקום שאמרו לעקור דבר מה"ת בשוא"ת ל"א אלא בודאי דדבריהם ולא בשביל ספק דבריהם כגון שיש פלוגתא בגמ', אבל במקום שכבר אמרו לעקור דבר מה"ת בשוא"ת אין בכח אחד מאתנו לאחוז דעה אחת כנגד רוה"פ ולעשות מזה ספק ולומר שבכה"ג ל"ג חכמים, דלפי דעת רוה"פ הרי סו"ס גזרו כאן החכמים.

ה) ומה שמסתמך מהר"ן והטו"א שהחכמים לא רצו שתבטל המצוה לגמרי מאותו היום ולפיכך השאירוה במקומות ידועים — הלא אפי' הר"ן גופו אומר דלא כהרי"ף ואין תוקעין בזה"ז, וכבר ביארנו בעזה"י לעיל (סעי' ג') דמן זמן חרבן ביהמ"ק (וירושלם) שאז תיקן ריב"ז שתתקיים מצות תקיע"ש בפני הב"ד אין עוד הפרש לענין זה בין ירושלם לשאר מקומות, ובאין לנו עוד אותו הבי"ד הראוי לתקוע בפניו — המצוה מתבטלת מאלי' ע"י הגזרה שגזרו שמחוץ לבי"ד לא יתקעו, וכיום שאין לנו סמוכים ואין לנו הבי"ד ממילא א"א לנו לקיים המצוה.

ולא עוד אלא שאפי' בזה"ז שאין תוקעין כלל אין זו עקירת המצוה אלא דחית המצוה מאותה שנה, ותתקיים המצוה בשנים הבאות, והרי הרא"ם (שם בהוספותיו לסמ"ג בשופר) הקשה הא גם ביו"ט איכא איסור לתקוע, משום גזרה שמא יתקן כלי שיר והי' להם לחכמים לבטל את המצוה לגמרי בשוא"ת, ופשוט אמר ע"ז הפר"ח (תקפ"ח) דהקושיא מעיקרא ליתא דלא מצינו שבי"ד יבטלו מצוה לגמרי שלא יתקעו לעולם, והשעה"מ שם בשופר פ"ב הביא לזה סמוכין מתוס' יבמות (כ': ד"ה א"כ), אבל הגזרה דרבה לא בטלה את המצוה לגמרי אלא מאותו יום שחל בשבת.

ו) ומה שהביא מדברי השעה"מ שכאן מפורש אמרו יום תרועה אפי' בשבת — זאת לא אמרו (בשבת קל"א:) אלא רק אליבא דר"א שס"ל מכשירי מצוה דוחין שבת והוא דריש ביום אפי' בשבת בכל הני דברים האסורים שם אבל חכמים לא ס"ל הכי, וגם השעה"מ הביא זאת (בתור הערה על הט"ז) שא"כ אליבא דר"א אתיא לכאורה מתני' דרפ"ד דר"ה לא אליבי', ופשוט.

ז) וחדושו שחדש שגם הרמב"ם דעתו כהרי"ף שאם אין בי"ד סמוך תוקעין לפני כל בי"ד שהוא — לא נשמע להרב הזה נגד כל רבותינו הפוסקים שהבינו דברי רבנו הגדול הרמב"ם זלה"ה שבי"ד סמוך דוקא, וכל דברי הרמב"ם מתבארים שמחליט שאין תוקעין אלא בפני בי"ד סמוך, ואפי' דבריו האחרונים שם „אם לא הי' במקום בי"ד הראוי לתקוע" מובנים ככה, דאל"כ האם חסרי בי"ד אנו בכל אתר ואתר?

ח) וטענתו שברבים ל"ח „דרבים מדכרי אהדדי" והראי' מאלונטית בשבת קמ"ז — מלבד מה שלפי מסקנת הגמ' שם אין חילוק בין רבים ליחיד, אף גם הלא א"כ עליו להתקשות שוב בעיקר התקנה למה גזרוה, והרי סו"ס גזרו כאן

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 292

על הרבים שלא לתקוע, ובארו הטעם שהכל (כלומר כל היחידים) חייבים בתקיע"ש ואין הכל בקיאין בתקיע"ש כו' (וכאמור שלא ימלט שאין אחד מישראל לא יכשל בחילול שבת).

ומהתקיעות שהיו תוקעין בע"ש שחל ביו"ט, והוכיח גם מזה שאין שבות לצבור — ג' תשובות לדבר: התם לא הכל חייבין בתקיעה זו ואין דומה לנ"ד שהכל חייבין בה, ועוד אין דומה יו"ט לשבת שהיא איסור סקילה, ועוד שבתקיעה דע"ש דוחין שבות כדי לאסור מלאכה ולא כדי לזכות, וכדאמרו שם לעיל „אין דוחין שבות להתיר" כ"א לאסור.

ט) והיתרון שנותן לירושלם לתקוע בה ביחוד, דבה היו תוקעין בשביל קדושתה וכמש"כ הטו"א וקדושת ירושלם לא בטלה בזה"ז — בהערה זו הערנו גם אנחנו לעיל (סעי' ג') אבל כבר בארנו בעזה"י שמוכרח הדבר (ביחוד לשיטת הרמב"ם) שרק קודם החורבן היתה התקנה להשאיר תקיע"ש במקדש וירושלם, אולם אחר חורבן ביהמ"ק נסבה התקנה לבי"ד ומאז אין תוקעין אלא בבי"ד ולא גם בירושלם בלא בי"ד (סמוך), והלא כן מצאתי מפורש גם בטו"א (שהוא מסתמך עליו) שאחר החורבן נתקשרה התקנה רק לבי"ד.

י) ולתשומת לב ראוי' היא הערתו אשר העיר שלפי השקפתו תלוי ד"ז בפלוגתא דרבוותא המובאה באו"ח שמ"ה סעי' ז', לדעה א' איזהו רה"ר כל שרחובותי' רחבות ט"ז אמה ואין לעיר חומה, ולדעה שני' בעי' ששים רבוא עוברין בו, ולדעה שני' זו אין היום רה"ר, ואומר ע"ז הרב הנז' עוד שהרמב"ם וסיעתו לשיטתם שיש היום רה"ר ויש טעם לגזירה זו גם היום, אבל לאינך פוסקים אין היום רה"ר ואין חשש שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ומהיכי תיתי תהי' היום גזירה זו?

ולדעתי אפילו להני פוסקים שאין היום רה"ר — תהדר לפי דבריו שוב הקושיא על עיקר הגזרה והתקנה שתקנו אחר חורבן בהמ"ק, לתקוע רק בפני בי"ד האם אז הי' מצוי רה"ר של תורה (של ששים רבוא עוברים בו בכל יום) יותר מהיום? וע"כ לאותם הפוסקים עלינו לומר מכיון שהיתה הגזרה על כל העולם ועל כל הזמנים וא"א שלא יהא בכל העולם רה"ר של תורה — לא חלקו עוד בין רה"ר של תורה לבין רה"ר של דרבנן, והלא אפי' בעיר מוקפת חומה שיש לה דין רה"י (עי' רמב"ם רפי"ד דשבת) ובכל המקומות שיש להם דין כרמלית ג"כ היתה התקנה, דהתקנה היתה מלפנים רק במקדש ואחר חורבן רק לפני הבי"ד ולא אשתמיט לומר שתוקעין בכל ערי מוקפות וכרמליות מבלי הבי"ד, דכיון שהכל חייבין — החשש הוא שילך אצל בקי ויוציא מהרה"י ומהכרמלית לרה"ר. תדע שהרי רש"י והרא"ש שכאן ס"ל בי"ד של כ"ג והם ס"ל שאין היום רה"ר מצוי.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 293

ומעתה סולקה גם הערתו בנוגע לירושלם שיש לה דין כרמלית כדאמרו בערובין דף ו׳, שדלתותי׳ נעולות בלילה ובה אין הגזירה — מאותו הטעם שאמרנו שלא מצינו חילוק בין עיר לעיר בין כרמלית לרה״י. ותמיהני מאד שגם אחד מגדולי ישראל בעל מראה הפנים על הירושלמי רפ״ד דר״ה אומר ליישב פירוש רש״י המפרש „היתה ירושלם בבנינה״ (שזו היא כסתירה לדבריו האומר במקדש דוקא לא בירושלם) — שרש״י ה״ק כשהיתה ירושלם בבנינה וטרם נפרצו פרצות החומה והי׳ דלתותי׳ נעולות ותהי׳ כרמלית שאין לה הגזרה, ובמחכ״ת של רבנו בעל מאה״פ ישוב זה אינו הולם, וכמ״ש.

יא) והיתור שמוסיף אותו הרב לוותר, כדי לצאת גם דעת הפוסקים שבעי׳ ב״ד של כ״ג שיש אפשרות להכניף בירושלם כ״ג רבנים מהמצוים בה — הנה באין לנו סמוכין לא מעלה ולא מוריד אם הבי״ד הוא של שלשה או של עשרים ושלשה, המעלה של בי״ד כ״ג אינה אלא בסמוכין, דגם סנהדרי קטנה דרושים שיהיו כלם סמוכים כמ״ש הרמב״ם סנהדרין רפ״ד (ועמ״ש בלח״מ ובהגהות התוי״ט) בר מן דין אין כהיום כ״ג שיהי׳ בהם המעלות של סנהדרין האמורות ברמב״ם שם רפ״ב.

יב) ועצתו לכוון בהתקיעה גם להתריע על צרות ישראל — אין זו עצה כדאמרו בתענית י״ד „ובשופרות מי שרי בשבת״, ובשביל הקושיא שהקשו על הגמ׳ מהר״ן שכ׳ שהחשש שמא יעבירנו הוא משום שלא היו בקיאין בקביעות — בשביל קושיא כזו אין לדחות דינא דגמ׳ שבשופרות אסור להתריע בשבת.

ועל עיקר תירוץ הר״ן (בסוכה רפ״ב) שבשופר ולולב גזרו משום שלא היו בקיאין בקביעות הנה מלבד מה שכבר הרבו להקשות ע״ז (ממ״ש הרמב״ן ועוד עי׳ מה שהקשה הפנ״י שם רפ״ד דראש השנה בתוד״ה אבל) עד שקי״ל שגם הר״ן ל״א תי׳ זה אלא לסעד עוד, וכמ״ש זאת גם תוס׳ בתור תי׳ נוסף, והראי׳ דהר״ן עצמו פריך בר״ה רפ״ד מ״ש שופר ממילה, ולתי׳ זה אין זו קושיא וכאשר העיר הכנה״ג תקפ״ח ומובא גם בשעה״מ שם בשופר בר מן דין הלא מוכח בסוגיא שנשארה התקנה לתקוע דוקא בפני בי״ד אף ליודעי החשבון ביחוד מבואר בסוכה מ״ג לענין לולב שאין הפרש בין יודעי הקביעות ללא יודעי הקביעות כמסקנת הסוגיא שם „כיון דאנן לא דחינן אינהו נמי לא דחי״, וכבר כתבנו לעיל פ׳ הקודם דגם בזמן שקדשו עפ״י הראי׳ אפילו הי׳ בקיאין בחשבון החזיקו ב׳ ימים משום זימנין דגזרי כו׳ ולפיכך מחזיקין גם בזה״ז ב׳ ימים משום מנהג אבותינו, וביתר ביאור מצאתי כן ברשב״א בסוכה (מ״ג ד״ה ופריך אינהו דידעי בקביעי) שהקשה כמו״כ השתא שיש בידינו החשבון אמאי לא דחי שבת ותירץ שגם בזמן שקדשו החדש שלחז מתם כו׳ וא״כ גם בזה״ז הכי, והוסיף הרשב״א שם לבאר שהלל ובית דינו שקבעו הקביעות ע״מ כן קבעו שנהי׳ נוהגין המועדות

כמו שנהגו אבותינו ולא נתכוון הלל ובי״ד שיהא לנו המועדות כמצוות התורה אלא כמו שנהגו מקודם ואנו אין לנו אלא כמו שקבעו כו׳, עכת״ד. היוצא מזה שלוא אפי׳ נימא שמלכתחילה היתה מחשש חסרון ידיעת הקביעות — נשארה התקנה אפי׳ לדידן יודעי החשבון וזפו״ב.

יג) ומה שמיעץ עוד תיקון: לתקוע בשופר המונח תמיד ברשות בי״ד, עפמ״ש הסמ״ג שהחשש שמא יעבירנו הוא רק לאחר שיוצאים בו ולא קודם שיוצאים — התחכמות זו לא עדיפא לענ״ד מההצעה הקודמת שעיר שדלתותי׳ נעולות שיתקעו בהן, וכבר אמרנו שהדבר לא ניתן לשיעורין, (ועי׳ רש״י שם בסוכה ריש מ״ד ד״ה לדידהו נמי לא דחי), וגם זה פו״ב.

יד) נשארה רק הערתו החשובה שלוא אפי׳ יהא איסור לתקוע מוטב לאחר לעבור על איסור קל כדי לזכות את הרבים, ובכה״ג אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, כדאמרו בערובין ל״ב ניחא לו לחבר דליעבד אסורא קלילא ולא ליעבד ע״ה איסורא רבא. אולם ג״ז אינה טענה דא״כ תו נפלה גזירה דרבה לגבי שופר בבירא, דבכל פעם עלינו לאמר שאחד יעבור ויתקע, ומאי אהני חכמים בגזירתם, וד״ז לא יתכן משני פנים, חדא שהאחר שגם עליו חלה הגזירה לא ישמע לנו לעבור עבירה ולתקוע, ועוד די״ל שבכלל הגזירה שלא לתקוע בעצמנו היא גם שלא נאמר לאחר שיתקע שעי״ז עלולים להכשל ולהכשיל בחלול שבת.

[והנני להעיר עוד: שכנראה מהירושלמי נשארו בהסברא שמן התורה אין תוקעין בשבת, וכ״נ בתו״כ שהביאו רש״י בחומש עה״פ ביום הכפורים בעשור לחודש תעבירו שופר, וכבר העיר הרמב״ן שם על רש״י דמסקנת הגמ׳ דילן היא דהוא מדרבנן].

ואחרי כל הדברים האלה עלי להביא גם מ״ש רבנו הגדול הרא״ה זלה״ה בס׳ החנוך מצוה ת״ה: ר״ה שחל בשבת אין תוקעין כו׳ וד״ז לא גזרו במקום שיש בי״ד גדול בחכמה, והרמב״ם ז״ל כ׳ שצריך להיות הבי״ד סמוך כו׳, ואני שמעתי שהרב ר׳ יצחק אלפסי ז״ל הי׳ תוקע בישיבתו בשבת, ואתה בני אם תזכה תבחר לך הטוב בעיניך עכ״ל. הרי לא רצה החנוך להכריע בזה.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 295